

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH-ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 20 JUNI 1951

No 1779

COMMISSIE VAN REDACTIE

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;

R. Vandeputte; F. Versichelen.

Voor de niet gesigneerde artikelen is de commissie van redactie verantwoordelijk.

INHOUD

	Blz.
Monetaire politiek alleen onvoldoende.....	456
Toezicht op het credietwezen door Prof. Mr C. W. de Vries	457
Levensverzekering bij veranderlijke koopkracht van de geldeenheid door Prof. Mr J. G. Koopmans	458
Ontwikkeling van de Europese handel in 1950 door Drs M. A. Jansen	463
Boekbesprekingen :	
Drs J. Diederich: Werkende jeugd en zakgeldbesteding, bespr. door J. H. Zoon	465
Ch. A. Cocheret: Helpende handen, bespr. door Drs P. van Zuuren	466
Aantekening :	
Petroleumnood en deviezenmoeilijkheden in Europa door F. S. Noordhoff	466
Geld en kapitaalmarkt	468
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Mei 1951 door V. van Rompuy	469
Statistieken :	
Bankstaten	470
Gecombineerde maandstaat van de grote banken in Nederland	470
Verkeer en vervoer in Nederland	471
Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	471

Dezer dagen

midden in het vraag- en antwoordspel. Het stadium der scherpe ondervraging is ook bereikt in Nederlands stille dal. Het wetsontwerp op de credietcontrole heeft een reeks van strijdschriften doen verschijnen. De monetarisatie van de staatsschuld zal nog een bekend, zij het geen populair, begrip worden. Het druppelt spatten overal.

„Maar boven op der heuvelen spits” gaat het nog forser toe. Over de doorvoer van West-Berlijn heeft weer een fikse bui gehangen. Zoals het zich thans laat aanzien, lijkt het bij een zomerstormpje te zijn gebleven; een krakende slag hier, een andere daar, de bui is weer afgedreven. Degenen boven wier hoofden het plaatsvond, kunnen min of meer in afwachting van volgende gebeurtenissen, weer aan het werk gaan.

„En velt, bij daverend onweerloeien, de grootste”. De bijl aan de wortel, dat is nog steeds het vehemente woord van Perzische zijde ten aanzien van het overnemen van de installaties van de olieindustrie. Naar verluidd, is thans van Britse zijde, om in Oosterse verhaaltrant te blijven, een buidel gouds aangeboden. In sprookjes loopt het meestal af met het aanbod van het halve koninkrijk.

Naast de agressieve examiner heeft ook de beschouwelijke, haast bezorgde, ondervrager zijn plaats. De raad van de organisatie voor Europese economische samenwerking heeft de Duitse Regering een aanbeveling doen toekomen om de Duitse invoer voor de komende maanden te stellen op \$ 170 miljoen per maand. Nederland en het handelspolitiek verbonden Indonesië zijn daarbij betrokken in de orde van grootte van \$ 20 miljoen per maand. Hopelijk luidt het antwoord van het ondervraagde Duitsland, als het op bilateraal overleg aankomt, gunstig. Anders raken de Nederlanders weer een stapje verder van de positie van geëngageerde naar die van toehoorder in voorbereiding op een toekomstig examen.

Toch heeft de Minister van Economische Zaken hoop, dat we het zullen halen, als we tenminste tevoren niet zakken. Precieser uitgedrukt, Nederland staat in de iets langere periode gunstiger dan in de korte. Ongetwijfeld zal een bankier opmerken, dat vrijwel alle debiteuren er zo over denken, doch dat neemt niet weg, dat het goed doet, als iemand durft te zeggen, dat het niet allemaal narigheid is, wat de klok slaat.

Toch, een glimlachende examiner is een gevaarlijk man: hij verlost tot wilde antwoorden. Dat vindt President Truman ook: de algemene welvaartstoestand in de Verenigde Staten is dit halfjaar zo geweest, dat de huishoudingen moeite hebben zich voor te stellen dat men naar een toestand van relatieve schaarste op weg was. De President is thans bevreesd, dat men de opgave voor te gemakkelijk gaat houden; hij doet thans krachtige pogingen om de norm, die hem ter beschikking staat in de „Defense Production Act” en die hij vreest niet verlengd te zullen zien, te behouden.

HAV BANK - SCHIEDAM

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

met papler geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

LEVENSVZERKING-MAATSCHAPPIJ
N.V. ROTTERDAMSCH E VERZEKERING-SOCIETEITEN (R.V.S.)

gevestigd te ROTTERDAM, Westerstraat 3 (Centrum)

BALANS op 31 December 1950.

Aandeelhouders nog te storten	f 132.000	Geplaatst Maatschappelijk Kapitaal	f 2.500.000
Vaste Eigendommen	20.191.000	Extra Reserve	6.102.000
Hypotheke n	23.858.000	Premiereserve Eigen Risico	238.719.000
Effecten	42.300.000	Deposito en Leningen o/g	845.000
Leningen op Schuldbekentenis	42.588.000	Gereserveerde Uitkeringen	1.729.000
Polisbeleningen	8.362.000	Saldi Agenten en Herverz. Mijen	554.000
Deposito u/g	5.001.000	Dividend, Winst aandelen en Tantièmes	343.000
Inschrijvingen Grootboeken en Schuldregisters	80.917.000	Deposito afdeling voor het Personeel	678.000
Schatkistpapier	21.870.000	Ontvangen Borgstellingen	462.000
Andere Beleggingen	2.394.000	Nog te betalen Onkosten	448.000
Saldi bij Bankiers, op Postrekeningen en in Kas	2.313.000	Reserve herverz. sterfterisico Ziekenfondsenbesluit	347.000
Lopende Interest	2.406.000	Gereserveerd voor Belastingen	338.000
Saldi bij Agenten en Herverz. Mijen	1.068.000	Diverse Crediteuren en andere Passiva	950.000
Meubilair en Materieel	P.M.		
Diverse Debiteuren en andere Activa	615.000		
	f 254.015.000		f 254.015.000

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Monetaire politiek alleen ónvoldoende.

Het is nuttig in de economische politiek, die voor de huidige situatie denkbaar is, vier verdedigingslijnes te onderscheiden: 1. de monetaire politiek; 2. de loon- en margepolitiek alsmede de stimulering van de productiviteit; 3. quantitative regelingen in het binnenland, in het bijzonder t.a.v. de investeringen, en de credietrantsoenering; 4. quantitative restricties bij de invoer. De eerste drie lijnes, die thans in aanmerking komen om te worden betrokken, worden in dit artikel nader bezien door uit te gaan van de doelstellingen onzer economische politiek. De vierde linie moet, zolang de eerste drie het houden, ongebruikt worden gelaten, daar invoerrestricties voor ons land weinig aantrekkelijk zijn, gezien de waarschijnlijkheid, dat zij in het buitenland zouden leiden tot tegenmaatregelen; waarbij ons land in elk geval een goede kans maakt aan het kortste einde te trekken. Duidelijk wordt aangegeven, dat belangrijke verantwoordelijkheden t.a.v. de economische politiek rusten op andere onderdelen dan alleen de monetaire en financiële politiek, van welke overigens het strategisch belang in dit artikel nogmaals wordt onderstreept.

Prof. Mr C. W. DE VRIES, Toezicht op het credietwezen.

Het wetsontwerp tot regeling van het toezicht op het credietwezen houdt schr. voor on-Nederlands: een dergelijke wetgeving past niet in ons staats- en administratiefrecht. Schr. bepleit daarom onthouding van wetgeving en adviseert daarmede de Minister tot een rigoureuze daad van zelfbeheersing.

Prof. Mr J. G. KOOPMANS, Levensverzekering bij veranderlijke koopkracht van de geldeenheden.

Het artikel „Levensverzekering en inflatie” in „E.-S.B.” van vorige week gaf schr. aanleiding om — niet uitsluitend bij wijze van verweer tegen de daarin tot uiting komende critiek, maar tevens in ruimer verband — terug te komen op de door schr. in „E.-S.B.” van 22 November 1950 ter discussie gestelde gedachte van een levensverzekeringcontract, gebaseerd op zgn. „beleggings-units”. Naast de principiële aspecten van dit vraagstuk, die vooral in de genoemde bijdrage van de vorige week in het licht zijn gesteld, vindt schr. daarbij tevens gelegenheid om op enkele punten van kapitaalmarkt- en verzekeringstechnische aard in te gaan, die naar aanleiding van deze suggestie in de afgelopen maanden in „E.-S.B.” en in enkele andere periodieken en dagbladen ter sprake zijn gebracht en waaraan schr. in zijn oorspronkelijke artikel nog niet of slechts in beperkte mate aandacht had geschonken.

Drs M. A. JANSEN, Ontwikkeling van de Europese handel in 1950.

De economische ontwikkeling is gedurende 1950 in Europa zeer gunstig geweest. Productie en handel zijn toegenomen in een ongekend en onverwacht tempo; de industriële productie van Europa bereikte een niveau van ca 1/4 boven het vooroorlogse. De internationale handel overschreed voor de eerste maal zijn vooroorlogse volume; de export bereikte zelfs een omvang, die 24 pCt hoger lag dan in 1938. De Europese betalingsbalans vertoonde een markante verbetering en een verdere stap werd gezet naar onafhankelijkheid van de dollarhulp. Verschillende redenen zijn aan te geven voor deze vooruitgang. Enkele van de belangrijkste liggen op het gebied van de buitenlandse handel en de internationale vraag. Deze worden in dit

artikel nader belicht. Geconcludeerd wordt o.a., dat de devaluatie heeft bijgedragen tot een verbetering van de betalingsbalans der devaluerende landen.

— SOMMAIRE —

Il est insuffisant de se limiter à la politique monétaire.

Dans la politique économique adaptée à la situation actuelle il est utile de distinguer quatre lignes de défense: 1) la politique monétaire; 2) la politique relative à la marge de bénéfice et aux salaires ainsi que celle pour stimuler la productivité; 3) la politique pour déterminer les quantités destinées au marché intérieur, particulièrement en ce qui concerne les investissements et le rationnement des crédits; 4) la politique de restriction quantitative pour l'importation. Les trois premiers points, d'actualité immédiate, sont examinés de plus près dans cet article sous l'angle des objectifs de la politique économique néerlandaise. La quatrième ligne doit rester en réserve tant que les trois autres tiennent, étant donné que les restrictions à l'importation sont peu populaires aux Pays-Bas parce qu'il faut tenir compte de la possibilité que l'étranger réagirait par des contre-mesures dont les Pays-Bas seraient probablement la partie dupée. L'auteur démontre clairement la responsabilité importante, vis à vis de la politique économique, qui repose encore sur d'autres secteurs que la section monétaire et financière et dont il souligne à nouveau l'importance stratégique.

Prof. Mr C. W. DE VRIES, Le contrôle du secteur du crédit.

L'auteur est d'avis que le projet de loi concernant le contrôle de crédit ne cadre pas avec le droit public et le droit administratif néerlandais. Il plaide en faveur de l'abstention.

Prof. Mr J. G. KOOPMANS, L'assurance-vie et le pouvoir d'achat changeant de l'unité monétaire.

L'article „L'Assurance-vie et l'inflation” publié dans l'„E.-S.B.” de la semaine passée a fourni à l'auteur le prétexte, non seulement pour répondre aux critiques y formulées mais encore pour approfondir l'idée qu'il a livrée à la discussion dans l'„E.-S.B.” du 22 novembre 1950 concernant le contrat d'assurance-vie conclu en „unité-investissement”. Après les aspects de principe de ce problème, qui ont surtout été soulignés dans l'étude précitée de la semaine passée, l'auteur examine quelques points du marché des capitaux et de la technique de l'assurance qui ont fait l'objet de discussions, pendant les derniers mois dans l'„E.-S.B.” et dans quelques autres périodiques et journaux et lesquels l'auteur n'avait pas encore ou partiellement traités dans son article primitif.

Drs M. A. JANSEN, Le développement du commerce européen pendant 1950.

Le développement économique a été très favorable en Europe pendant 1950. La production et le commerce se sont accrus dans un rythme inconnu et inattendu. La production industrielle de l'Europe a atteint un niveau d'environ 25 p.c. au dessus de celui d'avant guerre. Le commerce international a dépassé pour la première fois le volume d'avant guerre. L'exportation marquait même un accroissement de 24 p.c. au dessus de 1938. La balance des paiements européens montrait nettement une amélioration; un nouveau pas a été fait pour se rendre indépendant de l'aide en dollars. Le progrès est dû à plusieurs causes. Il faut chercher quelques-unes des plus importantes dans le domaine du commerce extérieur et dans la demande internationale. Cet article traite de cette question.

Monetaire politiek alleen onvoldoende

In onze beschouwing van 16 Mei 1951¹⁾ hebben wij de stelling geformuleerd, dat het strategisch belang van een goede monetaire politiek in dit tijdsgewricht ons niet de ogen moet doen sluiten voor de noodzaak, dat daarnaast op andere gebieden van economische politiek alle inspanning nodig is om de moeilijke positie van ons land te boven te komen. En aan het einde van deze beschouwing gaven wij het voornemen te kennen deze andere vormen van economische politiek eveneens aan een nadere analyse te onderwerpen. In het volgende wordt daartoe een poging gedaan.

Het is nuttig in de economische politiek, die voor de huidige situatie denkbaar is, vier verdedigingslijnes te onderscheiden. Als eerste zien wij, met de President van De Nederlandsche Bank, de monetaire politiek, door hem zo duidelijk uiteengezet en zo krachtig aanbevolen in zijn Verslag. Als tweede zien wij, wat wij hier kortheidshalve zullen aanduiden als de loon- en margepolitiek, alsmede de stimulering van de productiviteit. Als derde zien wij quantitative regelingen in het binnenland, in het bijzonder t.a.v. de investeringen. Men zou daarbij kunnen voegen, indien men deze bij de monetaire politiek niet inbegrijpt, de credietrantsoenering. Tenslotte zien wij als vierde en laatste linie de quantitative restricties bij de invoer. Deze zouden wij, om nader te noemen redenen, zo lang mogelijk ongebruikt willen laten; zó lang, als de overige lijnes het houden.

Bezien wij elk der drie lijnes, die thans naar onze mening in aanmerking komen om' te worden betrokken, nader door van de doelstellingen onzer economische politiek uit te gaan.

Zoals wij reeds bij vroegere gelegenheden hebben uiteengezet, gaat het er voor ons land niet slechts om, dat wij een sluitende betalingsbalans bereiken, maar bovendien dat deze betalingsbalans sluit op een voldoende hoog niveau van de invoer. Dit brengt mede, dat eveneens een voldoende hoog niveau van de uitvoer moet worden in stand gehouden en, zoals ook reeds herhaalde malen is betoogd, daartoe is een in vergelijking tot het buitenland matig prijspeil een zeer belangrijke voorwaarde. Op dit punt gaan dus de belangen van de inflatiebestrijding in het algemeen en van een zo hoog mogelijke werkgelegenheid parallel. Kon er in ons vorig artikel reeds op worden gewezen dat, ter beteugeling van de inflatoire tendenties, nog andere binnenlandse factoren kunnen worden aangegrepen, thans kunnen wij dat, daarbij aansluitende, preciseren door te zeggen dat, zowel van dit gezichtspunt als van andere overwegingen uit, *zelfbeheersing bij de belangengroepen* een tweede element in de economische politiek vormt van het allergrootste belang. Zelfbeheersing van landbouwers, van de ondernemers in handel en industrie, zelfbeheersing ook van de loontrekkers: prijs- en loonsverhogingen dienen tot het uiterste te worden beperkt. Het belang van dit onderdeel van de economische politiek is ook voor de Regering blijkbaar duidelijk. Niet slechts heeft zij aanstonds na haar optreden in dit opzicht een strakke lijn gevolgd ten aanzien van de lonen, doch bovendien is zij thans bezig ten aanzien van de marges bij de prijsvorming eveneens een krachtiger geluid te doen horen dan in de laatste anderhalf jaar het geval is geweest. Ongetwijfeld is het laatste woord over deze zaken, m.n. in de landbouwsector, nog niet gezegd. Het valt toe te juichen, dat Minister Mansholt ten aanzien van de melk-prijzen indertijd voet bij stuk heeft gehouden, doch de vraag mag worden gesteld, of niet de befaamde „20 pCt boven de kale kostprijs” voor een aantal andere produc-

ten eveneens moet worden vervangen door een devies, dat tot een lagere prijs leidt.

Is dus de loon- en prijspolitiek, in zoverre als zij door nationale factoren wordt beheerst, naast de monetaire politiek van groot belang, hetzelfde mag worden gezegd van de politiek tot verhoging van de productiviteit. Het optreden van Minister Albrechts, die wij reeds aanstonds hebben verwelkomd, is een bewijs, dat de Regering de noodzaak van deze zijde van de economische politiek ook heeft ingezien. Uiteraard gaat het hier niet slechts om een taak van de Overheid. Doch zeker zijn er onderdelen van de productiviteitsbevordering, waarbij een krachtige overheidshand niet kan worden gemist. Zo rijzen er vragen van coördinatie. Het is duidelijk, dat bevordering van productiviteit in bedrijfstakken, waar een overschot van arbeidskrachten bestaat dat moeilijk elders plaatsbaar is, aanmerkelijk minder zin heeft dan bevordering van arbeidsproductiviteit in bedrijfstakken met een tekort aan arbeiders. Evenzeer is het duidelijk, dat verhoging van de productiviteit m.n. in de uitvoer-industriën op haar plaats is en daar het meest urgent is. Bovendien zijn er nu eenmaal maatregelen, die slechts van een centraal punt uit volkomen effectief kunnen worden verwerkelijkt. Zulks is het geval met bijv. het brengen van utiliteitsgoederen; en er zouden andere voorbeelden te geven zijn.

Van grote betekenis blijft eveneens het verder zoeken naar nieuwe afzetgebieden; de reis van Z.K.H. Prens Bernhard is een goed symbool van dit streven — en niet alleen dat. De noodzaak van verhoging van de buitenlandse afzet wordt nog op geheel andere wijze geïllustreerd door de berichten, dat een aantal schoenfabrieken hun productie hebben ingekrompen wegens vermindering van de binnenlandse afzet. Het zou inderdaad voor ons land aanmerkelijk beter zijn, indien de productie kon worden gehandhaafd en in het buitenland kon worden afgezet. Indien de kwaliteit of de prijs of de verkooporganisatie van het product dit niet zouden toelaten, des te erger. Duidelijk manifesteert zich hierbij overigens ook het verband tussen dit onderdeel van de economische politiek en de hiervoren genoemde onderdelen.

Intussen mag uit het bovenstaande niet worden afgeleid, dat wij van mening zouden zijn dat bestrijding van de inflatoire tendenties, waarmee ons land thans worstelt, geheel kan plaatsvinden binnen het raam van de nationale volkshuishouding. Integendeel, de grootste oorzaak van de prijsstijging is inderdaad gelegen in de stijging van ons invoerprijspeil. In zekere zin heeft onze nationale volkshuishouding dit als een gegeven te aanvaarden, doch ook slechts in zekere zin. Daarnaast zal er door onze Regering telkens weer in internationaal verband moeten worden gewezen op de noodzaak van internationale prijsbeheersing in de grondstoffensector en zal van de zijde van onze Regering niet slechts volle medewerking moeten worden verleend aan alles wat op dit punt zou worden ondernomen, doch moet van haar zelf initiatief uitgaan waar anderer initiatieven tekortschieten. Er is aanleiding er-genszins teleurgesteld te zijn over datgene wat in het laatste driekwartjaar te dien aanzien tot stand is gebracht. De goede voornemens van de op dit gebied toonaangevende regeringen hebben, om welke reden dan ook, niet tot zodanige resultaten geleid dat men zeer tevreden kan zijn. Er zal van deze kwestie meer ernst moeten worden gemaakt, wil niet West-Europa en in het bijzonder ons land, tussen de bladen van de prijschaar beknelde raken.

Intussens is, ondanks een krachtiger loon- en margepolitiek, de vermindering onzer deviezenreserves in de laatste maanden dermate sterk en bijna onafgebroken

¹⁾ „Grenzen van monetair beleid”, „E.-S.B.” van 16 Mei 1951, blz. 368.

voortgegaan, dat ook de derde verdedigingslinie naar onze mening zal moeten worden betrokken, die van directe quantitative beperkingen in het binnenland. Wij maken deze laatste toevoeging uitdrukkelijk, omdat wij niet willen aanbevelen het keurslijf van de alomvattende quantitative beperkingen m.n. bij de invoer, zoals die tijdens en vlak na de oorlog hebben bestaan. Het is immers maar al te bekend dat invoerrestricties voor ons land weinig aantrekkelijk zijn, gezien de waarschijnlijkheid dat zij in het buitenland zouden leiden tot tegenmaatregelen, waarbij ons land in elk geval een goede kans maakt aan het kortste einde te trekken. Doch ook zonder dat men denkt aan quantitative restricties bij de invoer toe te passen, is het mogelijk dat een krachtiger politiek van quantitative restricties in de sfeer der investeringen en van de credietpolitiek gevolgd wordt. Indien de monetisatie van de staatsschuld blijft voortgaan, zal ons geen andere weg resten dan de binnenlandse uitgaven aan quantitative restricties te onderwerpen. Wat het verbruik betreft zal men dit zo lang mogelijk willen uitstellen, gezien enerzijds de zeer omvangrijke controle- en uitvoeringsmaatregelen, die daartoe nodig zijn en gezien ook de haast onvermijdelijke controle op de invoer, die dan toch noodzakelijk zou worden.

Bij de investeringen staat het echter anders. Hiervan kan men een aanzienlijk gedeelte onder controle brengen, indien men zich tot de grotere posten beperkt. Hoe moeilijk een juiste beoordeling daarvan ook is, deze vorm van quantitative restricties verdient toch de voorkeur boven quantitative restricties bij de invoer of bij het verbruik. Ten aanzien van de bouwsector geldt, dat een groot gedeelte daarvan nog steeds aan deze quantitative controle onderworpen is. De sector van handel en industrie is echter vrij en deze zou opnieuw aan regulering kunnen worden onderworpen. Ook is het denkbaar, zij het dan geenszins aantrekkelijk of eenvoudig, dat in de sector der metaalgoederen een zekere controle zal worden ingevoerd.

Hetzelfde geldt voor de credietpolitiek. Wanneer blijkt, dat met de tot nog toe toegepaste middelen de financiering der investeringen zich onvoldoende laat beheersen, dan is het ongetwijfeld het mindere kwaad ener directe credietrantsoenering, dat men zal moeten prefereren boven het grotere kwaad van een verder uit de hand lopende betalingsbalans en het grotere kwaad van quantitative restricties bij de invoer. Wat het zwaarste is, zal het zwaarste moeten wegen.

Nu de uitputting van onze monetaire reserves voortgaat, is het moment aangebroken, waarop uit de verschillende denkbare vormen van quantitative restricties de minst gevaarlijke, nl. de quantitative restricties van investeringen en investeringsfinanciering, wederom ter hand zullen

moeten worden genomen. De bezwaren hiertegen door het bedrijfsleven naar voren gebracht ter gelegenheid van de voorgestelde wettelijke regeling, zijn slechts gebaseerd op een te partiële beoordeling van de toestand. Vergeten wordt daarbij dat in een land zonder monetaire reserves het bedrijfsleven ook geen verdere vergroting van zijn voorraden zal kunnen effectueren.

In het bovenstaande is, naar wij menen, duidelijk aangegeven, dat belangrijke verantwoordelijkheden t.a.v. de economische politiek rusten op andere onderdelen dan alleen de monetaire en financiële politiek, van welke wij overigens het belang nogmaals willen onderstrepen. Slechts de vierde linie, die van de invoerbeperkingen naar oude stijl, zouden wij bepaald niet willen betrekken in het verdedigingsstelsel dat thans gewent is. Al is het misschien niet wiskundig te bewijzen, dat deze uiteindelijk in ons nadeel zouden uitwerken, er is, zoals wij reeds opmerkten, toch een behoorlijke kans daarop. Het zou voor Nederland geen aantrekkelijke rol zijn de periode van afbraak van de nog maar zo kort ingeluide Europese samenwerking in te luiden.

Anders gezegd, indien, zoals de heer Van Ameringen het in zijn uiterst leesbaar artikel in het nummer van de vorige week stelde, de weg terug zou moeten worden ingeslagen, die zowel naar Brussel als naar Parijs leidt, dan zou zulks toch alleen maar aanvaardbaar zijn, indien de goud- en deviezenvoorraadvermindering ons hiertoe eenvoudig — voor ieder zichtbaar — dwingt. Minister Van den Brink heeft in zijn Memorie van Antwoord voor de Eerste Kamer op de begroting van Economische Zaken gewezen op de welhaast tragische tegenstelling tussen onze ongunstige liquiditeitspositie en de gunstige mogelijkheden van de ontwikkeling der economische fundamentele factoren. Op het dienen van deze mogelijkheden moet onze energie gericht zijn; het hanteren van het gevaarlijke handelspolitieke onderhandelingswapen tegenover het buitenland van de dreigende insolventie geschiede niet dan ingeval van de meest aperte noodzaak. Moge het zover niet behoeven te komen!

Inmiddels is het doordringen van een duidelijk besef van de benarde positie van Nederland in het buitenland zeer noodzakelijk. Bedacht moet worden, dat weinig landen door de jongste ontwikkeling zo worden getroffen als ons land: wij zijn arm zowel aan grondstoffen als aan productiecapaciteit in de metaalindustrie en gespecialiseerd op semi-luxe-goederen. Een houding, die van duidelijk begrip hiervan doet blijken, mag naar het ons wil voorkomen worden verwacht. Naarmate deze meer aanwezig is zal de kans groter zijn, dat wij nog zullen ontkomen aan de noodzaak om onze zwakheid als wapen tegenover onze handelspartners en crediteuren aan te wenden.

Toezicht op het credietwezen

Ik heb de pen aangezet niet voor het schrijven van een lang betoog, maar voor het uitbrengen van een kort advies. Dit advies houdt zich binnen de economie van het Nederlands staats- en administratief recht. Elk vak heeft zijn beperking.

Ik waag mij dus niet aan beschouwingen op economisch en financieel terrein.

Ik houd het wetsontwerp tot regeling van het toezicht op het credietwezen voor on-Nederlands.

Ik neem dus dadelijk aan, dat in een buitenlandse wetgeving de modellen zijn te vinden voor een economische wetgeving, waarin aan de Minister of aan een semi-publiekrechtelijk lichaam een centrale positie wordt ge-

geven, welke een macht geeft tot het treffen van consequente maatregelen, welke een radicale oplossing van bepaalde moeilijkheden beloven.

De gebruikte woordenkeus is er op afgestemd te suggereren, dat een dergelijke wetgeving in ons positief staatsrecht niet past, omdat het Nederlandse volk een omvatting heeft van de „rule of law”, welke op elk gebied een evenwicht beoogt tussen „gezag en vrijheid”. Elk Nederlands recht kent weer de erkenning van een vrijheidssfeer.

„Wetgeven”, dat is: fijn aanvoelen waar de grenzen der wetgeving liggen. Het wetsontwerp toezicht op het credietwezen maakt de indruk, dat op de gronden, ontleend aan

het bereiken van economische nuttigheden, gezocht wordt naar een gemakkelijk te hanteren middel, waardoor nu eens „radicaal” kan worden opgetreden.

Is „het” overheidsgezag van Minister en semi-publiekrechtelijk lichaam groot genoeg om deze spanning der vrijheidsbeperking in Nederland te dragen?

Nederland is een schutting-lievend volk. Heeft het bestuur van De Nederlandsche Bank het gezag ook de dierbaarste schuttingen op te ruimen?

Het Nederlands administratief recht kent bevoegdheden toe aan de Minister en aan de organen van semi-publiekrechtelijke lichamen. Ook aan hun samenwerking wordt gedacht. Maar het blijft toegekende bestuursmacht. Meer niet.

Hier binnen het bestuursrecht zijn thans tere aanplantingen. Is het zo zeker, dat de Minister van Financiën persoonlijk zal kunnen snoeien en wieden, wanneer het bestuur van De Nederlandsche Bank de schuttingen van Hollandse tuinen heeft omvergeworpen en op het open terrein opnieuw heeft gestekt?

Geeft de Minister niet, op overwegingen van economische nuttigheid, te veel macht uit handen aan een bestuur van een semi-publiekrechtelijk lichaam, met eigen, maar met beperkt gezag?

Dit wat de verdeling van bevoegdheden betreft. Het betreft ons bestuursrecht. Is de delegatie van bevoegdheid practisch niet groter dan volgens ons bestuursrecht gebruikelijk?

Het administratief recht levert echter nog een ander

punt van beschouwing. Een dertigtal jaren geleden trad Vissering op tegen het in te ruime mate verlenen van geldleningen aan gemeentebesturen, welke naar zijn inzien te zeer waren afgestemd op het dienen van sociale belangen. De woningbouw, waarvoor veel kapitaal nodig was en waarbij veel gevaar bestond voor toekomstige „tekorten”, moest worden geremd, zo meende Vissering.

Dit punt van administratief recht is toen geregeld zonder het ingrijpen der wetgeving.

Onthouding der wetgeving wordt hier opnieuw bepleit.

Ons Nederlands administratief recht is niet erg radicaal. Dit recht heeft met ons volk bepaalde deugden en bepaalde ondeugden gemeen. Wij zijn tot compromissen geneigd. Wij ontzien en wij worden gaarne ontzien. Onze Grondwet noch onze wetgeving is gewend aan radicale oplossingen.

Toch adviseer ik de Minister tot een rigoureuze daad van zelfteheersing. Vele adviseurs hebben al geredeneerd in deze zin: „De Minister zal concessies moeten doen; anders haalt hij het niet”.

Mijn advies is radicaal. Dit wetsontwerp past niet in ons wettensysteem.

Had een Minister ooit verdriet een voordracht aan de Kroon te hebben voorgelegd, strekkende tot het intrekken van een wetsontwerp?

Het politieke overheidsgezag van een Minister wordt kleiner naar mate *de wet* incidenteel zijn bestuursmacht vergroot.

's-Gravenhage.

C. W. DE VRIES.

Levensverzekering bij veranderlijke koopkracht van de geldeenheden

Inleiding.

De ingezonden bijdrage onder de titel „Levensverzekering en inflatie” in het jongste nummer van „E.-S.B.” geeft mij een welkome aanleiding om — niet uitsluitend bij wijze van verweer tegen de daarin tot uiting komende kritiek, maar tevens in ruimer verband — nog eens terug te komen op de door mij in het nummer van 22 November 1950 ter discussie gestelde gedachte van een levensverzekeringcontract, gebaseerd op zgn. „beleggings-units”. Naast de principiële aspecten van dit vraagstuk, die vooral in de genoemde bijdrage van de vorige week in het licht zijn gesteld, hoop ik daarbij tevens gelegenheid te vinden om, zij het slechts zeer in het kort, op enkele punten van kapitaalmarkt- en verzekeringstechnische aard in te gaan, die naar aanleiding van deze suggestie in de afgelopen maanden in dit tijdschrift¹⁾ en in enkele andere periodieken en dagbladen²⁾ ter sprake zijn gebracht, en waaraan ik in mijn oorspronkelijke artikel nog niet of slechts in beperkte mate aandacht had geschonken.

Ter voorkoming van misverstand en teneinde een juist uitgangspunt voor het vervolg van mijn betoog te verkrijgen, komt het mij, mede in het licht van de tot dusver van verschillende zijden geuite bezwaren, wenselijk, voor om allereerst duidelijk vast te leggen wat ik met mijn voorstel *niet* heb bedoeld, en wel voornamelijk met betrekking tot een drietal punten. In de eerste plaats is het bepaaldelijk niet

mijn bedoeling geweest om de belangen van de *vragers* ter kapitaalmarkt — d.w.z. het investerende bedrijfsleven — te dienen *ten koste* van de uiteindelijke aanbieders van kapitaal, in casu de polishouders. Integendeel acht ik de belangen van beide groepen door de nieuwe door mij bepleite verzekeringsvorm gelijkelijk gediend. Anderzijds wil dit echter niet zeggen, dat hierdoor aan de polishouders de volstrekte zekerheid van een onder alle omstandigheden „waardevaste” belegging, of zelfs maar de illusie daarvan, zou worden geboden. Integendeel gaat mijn oorspronkelijke artikel geheel uit van de noodzakelijkheid om tussen verschillende risico's — resp. combinaties van verminderd risico in de ene richting tegenover *noodzakelijkerwijze* vergroot risico in de andere — een keuze te doen; het enige, wat ik in dit opzicht voor de polishouders als collectieve beleggers hoop te kunnen bereiken, is, dat zij bij deze keuze dezelfde vrijheid en dezelfde mogelijkheden van risicospreiding zullen hebben, die thans uitsluitend door de individuele spaarders en kapitaalbezitters worden genoten. En ten slotte is het — al erken ik, dat dit in mijn vorige artikel niet met zoveel woorden te lezen staat — stellig evenmin mijn bedoeling geweest om deze mogelijkheden uitsluitend toe te kennen aan de houders van nieuw af te sluiten polissen, maar ben ik (in zoverre geheel in overeenstemming met de schrijver in het nummer van 13 dezer) van mening, dat het voor een maatschappij, die deze nieuwe verzekeringsvorm zou entameren, nauwelijks toelaatbaar — en trouwens evenmin doelmatig — zou zijn om niet ook voor haar *reeds bestaande* polishouders de mogelijkheid tot „conversie” van hun lopende verzekeringen op geldbasis in polissen op „unit”-basis open te stellen. Op elk van deze drie punten kom ik in het vervolg van dit artikel uitvoeriger terug.

¹⁾ Vgl. in de eerste plaats het artikel van Dr. L. J. Smid: „Levensverzekering in „units””, in „E.-S.B.” van 28 Februari '51. Ook de artikelen van de heren Mr A. C. van Epenhuysen, J. H. van Holthe tot Echten en Tj. Greidanus, resp. in „E.-S.B.” van 10 en 17 Januari en 7 Maart 1951, bewegen zich op verwant terrein.

²⁾ O.a. door de heer M. F. van Bommel in het Algemeen Handelsblad van 30 November 1950, alsmede door S-a (Dr C. Sytsma) in het Januari-nummer van „De Wacht”, Maandblad van de Algemene Friesche Levensverzekering Maatschappij.

Geen eenzijdig belang aan de kant van de kapitaalvragers.

Hoewel de titel van mijn eerste artikel „Een verstopte bron van risicodragend kapitaal?“, alsmede het algemene kader van de discussie, welke destijds de onmiddellijke aanleiding tot het schrijven hiervan vormde, in dit opzicht wellicht tot enig misverstand aanleiding hebben kunnen geven, komt het mij toch voor, dat de tekst van dit artikel geen twijfel kan overlaten aan het feit, dat ik door de „participatiepolis“ ook, zo niet in de eerste plaats, de belangen van de verzekerden zelf gediend zou achten. Het gehele uitgangspunt van mijn betoog was immers, dat er een wellicht belangrijke groep spaarders bestaat, die door persoonlijke of gezinsomstandigheden nu eenmaal primair gedwongen zijn zich tegen het persoonlijke sterftekansrisico te dekken, en die daardoor op de verzekeringspolis boven de individuele belegging zijn aangewezen, maar wier persoonlijke voorkeur voor het overige stellig zou uitgaan naar een gehele of gedeeltelijke belegging in andere dan vastrentende geldvorderingen. Het verwijt, dat in een deel van de op mijn voorstel geïllustreerde kritiek doorklinkt, en dat ik in een (tot dusver niet gepubliceerd) memorandum aldus geformuleerd zag, dat, wegens de vooropgezette bedoeling om *het bedrijfsleven* aan meer risicodragend kapitaal te helpen, aan het voorstel, gezien van uit het standpunt van de verzekerden — en daarom dus ook van de verzekeringmaatschappijen — reeds bij voorbaat een „vitium originis“ zou kleven, moet ik dan ook ten stelligste weerspreken. Integendeel, indien ik niet ook en juist voor de verzekerden zelf, of althans voor een bepaalde groep onder hen, de nieuwe verzekeringsvorm als een positief voordeel beschouwde, zou ik de gedachte hieraan nooit in deze vorm hebben gepropageerd.

Specifieke en algemene verantwoordelijkheid van de verzekeringmaatschappijen.

Uit het bovenstaande volgt, dat ik het geheel eens ben met het eerste gedeelte van het betoog van de inzender van de vorige week, waarin deze stelt, dat voor de verzekeringmaatschappijen, bij de beoordeling van de vraag, of zij deze suggestie in praktijk willen brengen, in laatste instantie uitsluitend het al of niet bestaan van een behoefte aan deze verzekeringsvorm bij het verzekeringnemend publiek als richtsnoer zal kunnen gelden; in beginsel derhalve met uitsluiting van overwegingen, ontleend aan het belang van het bedrijfsleven en van eventuele andere vragers ter kapitaalmarkt (overheid, semi-publiekrechtelijke lichamen en anderen). En eveneens — zo zou men althans mogen verwachten — met uitsluiting van overwegingen, liggend op het gebied van de algemene monetair-politiek, waarvoor immers niet de levensverzekeringmaatschappijen (evenmin als de particuliere beleggers), maar uitsluitend de Overheid en de leiding van de Centrale Bank — c.q. tezamen met die van de overige geldscheppende bankinstellingen³⁾ — de verantwoordelijkheid dragen. Het merkwaardige in het artikel van 13 dezer is nu echter, dat de schrijver daarvan deze m.i. voor de hand liggende conclusie uit zijn eigen praemissen klaarblijkelijk niet wenst te trekken; immers als het aankomt op het beoordelen van de vraag, of de levensverzekeringmaatschappijen al dan niet de nieuwe weg zullen betreden, is voor hem de doorslaggevende overweging, dat dit wellicht de bestaande onrust en instabiliteit op de kapitaalmarkt zou kunnen vergroten, en dat de maatschappijen zich *daarom* — dus niet in het *specifieke* belang van hun tegenwoordige en toekomstige verzekerden, maar wegens een verondersteld *algemeen* belang van monetaire politiek — hiervan althans voor het ogenblik dienen te onthouden. Terwijl men onder normale omstandigheden, zo lezen wij, moeilijker

principiële bezwaren zou kunnen aanvoeren tegen het gunnen van „the benefit of the doubt“ aan de verzekerden, zou een dergelijke activiteit onder de momentele omstandigheden „welhaast onaanvaardbaar“ zijn. Onaanvaardbaar voor wie? Voor de verzekeringnemers of voor de maatschappij als geheel? Het eerste is m.i. niet aangetoond, en wat het tweede betreft: los van het feit, dat ik — zoals uit het vervolg van dit artikel zal blijken — dit risico aanmerkelijk minder hoog aansla dan de geachte inzender, behoort dit naar mijn mening niet tot de overwegingen, die *voor de maatschappijen als zodanig*, in hun functie van „trustee's“ voor het verzekerd publiek, doorslaggevend behoren te zijn.

Volstrekte „waardevastheid“ een onverwulbare illusie!

Op het thans volgende punt — m.i. het meest principiële uit het betoog in het artikel van de vorige week — bestaan tussen de inzender en mij alweer geen fundamentele verschillen van mening. Ik onderschrijf volkomen de stelling, dat, speciaal in een van risico's en onzekerheden zo overvolle wereld als de huidige, geen enkele belegging, hetzij individueel of collectief, op de eigenschap van volstrekte waardevastheid of „inflatie-hardheid“ aanspraak kan maken. Meer nog: zoals ik zelf bij een onlangs gehouden mondelinge voordracht over dit onderwerp⁴⁾ met nadruk heb onderstreept, zou het bestaan van een vluchthaven of „vluchteiland“ — om de beeldspraak van de inzender van 13 dezer over te nemen — gesteld al dat het mogelijk ware om voor een deel van de beleggers zulk een uitwijkplaats te construeren, *niet eens wenselijk zijn*, aangezien in dat geval de veiligheid van deze groep zou worden verwezenlijkt, niet op basis van een *onderlinge* risicospreiding binnen die groep, maar integendeel ten koste van de overige leden der gemeenschap, wier aandeel in de totale en onvermijdelijke door de collectiviteit van *alle* vermogensbezitters gelopen risico's daardoor meer dan evenredig zou worden vergroot. Eveneens kan ik het met de inzender eens zijn, dat op een dergelijk „eiland“ reeds spoedig het gevaar van overbevolking acuut zou worden.

Wat wil deze beeldspraak echter, overgebracht in de realiteit, zeggen? M.i. niet anders, dan dat het in de praktijk onmogelijk zal blijken om in voldoende mate de individuele of collectieve *debiteuren* te vinden, die niet alleen „ex ante“ bereid, maar ook — wat belangrijker is — „ex post“ in staat zullen blijken om alle risico's van de aldus veilig te stellen groepen crediteuren op hun schouders te nemen. *In werkelijkheid bestaan zulke debiteuren niet, althans niet in voldoende omvang.* Men kan zich wel de illusie maken, dat de brede rug van „de Staat“ of „de gemeenschap“ sterk genoeg is om ook deze last te dragen — en bij een minder voorzichtig overheidsbeleid is het alleszins denkbaar, dat de organen van die Overheid, de omvang van het werkelijke risico miskennend, aan deze illusie steun zullen geven door het te vlot geven van toezeggingen „ex ante“ — maar dit betekent slechts, dat het probleem van de „vermogenstitelinflatie“, waarop de inzender van de vorige week (in aansluiting bij het door Minister Lief-tinck in zijn rede voor het actuariële congres te Scheveningen betoogde⁵⁾) terecht de nadruk legt, zich „ex post“ eerst recht in zijn volle zwaarte zal doen gelden. En wel in een gevaarlijker vorm dan wanneer deze vermogenstitels op een vast bedrag in geld zouden luiden! In dit laatste geval bestaat er althans nog een „veiligheidsklep“, die het mogelijk maakt de gevolgen van deze inflatie- van vermogensaan-spraken langs de weg van een latere monetaire inflatie als het ware af te reageren; weliswaar is deze „oplossing“ verre van fraai, maar het is in geval van onhoudbaar wor-

³⁾ De vraag, hoe deze verantwoordelijkheid tussen de genoemde lichamen wordt verdeeld — met name in hoeverre hierbij aan de particuliere banken onder de huidige omstandigheden nog een zelfstandige „verantwoordelijkheid“ wordt gelaten — moge hier buiten beschouwing blijven.

⁴⁾ Voor het Departement Arnhem van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel op 16 April jl.

⁵⁾ Vgl. voor de tekst van deze rede „E.-S.B.“ van 13 Juni 1951.

dende spanningen altijd beter dan niets⁶⁾. Wanneer daarentegen de aanspraken — via een complex van indexcijfer-clausules en „glijdende schalen” — in vaste hoeveelheden reële goederen en diensten zijn uitgedrukt, dan ontbreekt iedere zodanige veiligheidsklep en is ten slotte de enige uitweg de „explosie” van het openlijke bankroet.

Terecht gaat men dus deze weg niet op, en dit is ook — terloops opgemerkt — de reden, waarom ik in de „waardevaste obligatie”, zoals die door de heer Tj. Greidanus in het nummer van dit tijdschrift van 7 Maart jl. is bepleit, niet een adequate oplossing van het probleem kan zien. Ook en juist voor deze obligaties zullen immers de debiteuren — althans de, als het er op aan komt, solvante debiteuren — niet te vinden zijn. Ware het anders, dan zou ik er geen bezwaar in zien om mijn suggestie voor een verzekeringsvorm op basis van aandelenpakketten aanstonds te vervangen door een op basis van deze „waardevaste” obligaties, waardoor het vraagstuk ook verzekeringstechnisch (vast rendement in procenten!) heel wat gemakkelijker zou komen te liggen. Maar zó eenvoudig is het probleem, om de hiervoren uiteengezette redenen, nu juist niet!

Integendeel zal de oplossing m.i. juist in de tegenovergestelde richting moeten worden gezocht, nl. door het „inbouwen” van méér veiligheidskleppen, hetgeen in concreto wil zeggen: *door aan de houders van toekomstige aanspraken niet meer te beloven, dan wat inderdaad realiter zal kunnen worden nagekomen*. In de onvermijdelijke, op het geheel nationale vermogen drukkende risico's zal iedere — individuele of collectieve — vermogensbezitter noodzakelijk zijn aandeel, en wel liefst zijn evenredig aandeel, moeten dragen, en zich daarvan ook zoveel mogelijk bewust moeten zijn. Het bereikbare ideaal van waardevastheid is aldus beschouwd *niet* de garantie van een onder alle omstandigheden gefixeerd goederen- en dienstenpakket of reëel verzorgingspeil, *maar wel de garantie van een redelijk stabiel evenredig aandeel in het totale nationale vermogen*⁷⁾. In dit geval zal er van een „inflatie van vermogenstitels” geen sprake kunnen zijn, en zal tevens de veiligheidsklep, die onder het bestaande systeem — naar wij hierboven zagen — uiteindelijk bestaat in een (latere) monetaire inflatie, niet in werking behoeven te treden. Uiteraard wil dit niet zeggen, dat een monetaire inflatie *als zodanig* niet meer zal kunnen voorkomen; maar wel, dat men niet meer in de dwangpositie zal komen om naar dit middel te grijpen, teneinde door een „Entschuldung” aan de onhoudbaar geworden consequenties van een uit het verleden stammende inflatie-van-vermogensaanspraken te ontkomen.

In dit opzicht nu onderscheidt de door mij voorgestelde oplossing zich m.i. *essentieel* en niet alleen gradueel van andere projecten voor „waardevaste” verzekeringsvormen. De beleggings-unit, die ik als basis voor de verzekeringscontracten „nieuwe stijl” heb voorgesteld, vertegenwoordigt nl. een weliswaar niet ideale, maar toch wel redelijk goede benadering van hetgeen ik zojuist *een aanspraak op een evenredig deel van het nationale vermogen* noemde. Méér mag men er althans niet van verlangen. Maar juist daarom acht ik in het — op zichzelf wellicht juiste — betoog van Prof. Ch. Glasz in „E.-S.B.” van 6 December jl., waarin deze er op wijst, dat het gemiddelde aandeel in

Nederland in de afgelopen na-oorlogsperiode betrekkelijk weinig „inflatiehard” is gebleken, geen voldoende motief gelegen om de door mij voorgestelde verzekeringsvorm naast de traditionele in geld uitgedrukte polissen overbodig te achten, omdat het voor de verzekeren toch niet zoveel verschil zou maken of zij op de ene of op de andere wijze door een inflatie worden getroffen („Sachwert-illusie” tegenover „geld-illusie”). Hoogstens bewijzen de door Prof. Glasz aangevoerde cijfers, dat de „inflatie” tot dusver niet tot een *verdere* depreciatie van de koopkracht van de Nederlandse gulden heeft geleid dan globaal genomen met de achteruitgang van de totale reële nationale rijkdom als gevolg van de oorlog en de na-oorlogsgebeurtenissen (de nieuwe oorlogsdreiging en bewapeningswedloop, alsmede het verbreken van de band met Indonesië daaronder begrepen) overeenstemt. Dat zou dan betekenen, dat ook de houders van guldensaanspraken *tot dusver* nog niet een onevenredig groot aandeel in de totale nationale verarming hebben gedragen, en dat derhalve ook de verzekeren in guldens zich er *op dit ogenblik* nog niet ernstig over behoeven te beklagen, dat de door mij voorgestane nieuwe verzekeringsvorm tot dusver nog niet heeft bestaan! Maar het betekent niet, dat aan een andere verzekeringsvorm dan die op vaste geldbasis *ook voor de toekomst* geen behoefte zou bestaan. Er is nl., zoals de talloze ervaringen uit het verleden maar al te duidelijk bewijzen, ook de mogelijkheid van een inflatie, waarbij de depreciatie van de geldeenheid aanmerkelijk verder gaat dan met de procentuele achteruitgang van de reële nationale rijkdom overeenkomt, en waar derhalve de houders van geldvorderingen veel méér dan hun evenredig aandeel in dit totale verlies dragen, terwijl daartegenover andere categorieën (met name de debiteuren van die geldvorderingen) uiteindelijk een aanmerkelijk netto-voordeel genieten. Tegen dit risico kan, ook thans nog, de *individuele* vermogensbezitter zich althans ten dele wapenen door aan zijn beleggingen niet uitsluitend de vorm van op een vast geldbedrag luidende aanspraken te geven; en blijken de ervaring doet hij dit ook, hoezeer hij zich daarbij ook bewust is, tegelijkertijd andere risico's dan dat van waardedaling der geldeenheid — in casu het aandeelhoudersrisico — te aanvaarden. Iedere individuele vermogensbezitter zoekt aldus temidden van de verschillende bestaande risico's en onzekerheden naar beste weten zijn eigen optimum. Hetgeen ik met mijn voorstel beoog, is nu niet anders, dan dat aan de collectieve beleggers via de verzekeringmaatschappijen *dezelfde keuze-mogelijkheid* zal worden geboden; niet minder, maar ook niet meer. Risico zal er altijd blijven bestaan en gedragen moeten worden, en hoe meer de belanghebbenden zich hiervan bewust zijn, hoe beter; maar door een oordeelkundige spreiding kan dit risico voor het individu beperkt blijven tot zijn evenredig aandeel in de totale „molestomslag”⁸⁾ zonder dat dit een onevenredig hogere last op anderen legt. In zoverre ligt dan ook de verzekering op „unit”-basis, met spreiding van het aandeelhoudersrisico over zoveel mogelijk verschillende bedrijfstakken, m.i. rechtstreeks in de lijn van wat het verzekeringsbedrijf als zodanig steeds beoogt: nl. verzachting van de individuele kwade kansen door middel van „pooling”.

Niettemin blijft de *collectiviteit* der beleggers in de verzekeringsvorm aldus haar evenredig aandeel in de totale risico's dragen. E.e.a. vindt zijn weerspiegeling in het feit, dat voor de hier bedoelde beleggingsvormen de debiteuren stellig wél te vinden zullen zijn. Sterker zelfs: zij staan als het ware in de rij te wachten. Want wat betekent het bestaande „gebrek aan aanbod van risicodragend kapitaal” anders, dan dat er een teveel aan *onbevredigde* vraag naar deze vorm van kapitaal bestaat? Vandaar, dat de cijfers in het artikel van 13 dezer, waarbij het totaal der verzeke-

⁶⁾ De verhouding tussen de „vermogenstitelinflatie” enerzijds en de „monetaire inflatie” in engere zin anderzijds, zie ik derhalve niet als cumulatief en gelijktijdig, maar meer als alternatief, of zo men wil succesief; de eerstgenoemde kan de tweede veroorzaken, maar indien deze laatste — de monetaire inflatie — er eenmaal is, dan worden daardoor de spanningen, die tevoren uit de vermogenstitelinflatie voortvloeiden, als het ware automatisch weggenomen, mits althans deze aanspraken in de geldeenheid zijn uitgedrukt.

⁷⁾ Om praktische redenen beperk ik mij hier tot het *nationale* vermogen, aangezien aan een *internationale* uitwisseling van risico's — door versterkte wederzijdse kapitaalexport en -import — bij de huidige betalingsbalans-situatie in de meeste landen voorlopig niet te denken valt. Uiteraard zijn echter de *bestaande* buitenlandse beleggingen wél mede onder het begrip „nationaal vermogen” begrepen, hetgeen in verband met het vervolg van mijn betoog wil zeggen, dat deze beleggingen ook voor een evenredig deel in de „units” vertegenwoordigd mogen (en strikt genomen zelfs moeten) zijn.

⁸⁾ Deze term wordt hier uiteraard in enigszins overdrachtelijke zin gebruikt.

ringsaanspraken op de bestaande in gulden luidende polissen tegenover de totale beurswaarde van de de facto uitstaande Nederlandse aandelen wordt gesteld, op mij geen al te grote indruk maken: zij bewijzen slechts, dat er, indien een groter of kleiner deel van de ca f 3 mrd verzekerde kapitalen voor dit doel beschikbaar zou komen, ruimte zou ontstaan voor een procentueel vrij aanmerkelijk hogere aandelenfinanciering, die er in dat geval — door meer emissie-activiteit — ook stellig wel zou komen, en die uit financieringsoogpunt voor de bedrijven niet anders dan heilzaam zou zijn. In tegenstelling tot het „eiland” van de —verondersteld— absolute waardevastheid-in-goederen-endiensten (waarvoor ik het dreigende gevaar van overbevolking reeds in het voorafgaande erkende), zou het door mij bedoelde „territorium” — tegenover een stellig minder idyllisch klimaat! — in beginsel „ruimte voor allen” bieden.

Mogelijkheid van conversie van bestaande polissen.

En wel zou deze ruimte niet alleen beschikbaar zijn voor een jonge en opgroeiende generatie van *nieuwe* spaarders, maar — desgewenst — evenzeer voor oudere „emigranten” uit de bestaande verzekerings- en beleggings sfeer. Zoals de inzender van de vorige week terecht stelt, zou het immers alleen al uit moreel oogpunt heel weinig fraai zijn, wanneer de verzekeringmaatschappijen zouden gaan „visen op het nieuwe getij” en daarbij de „vangst” uit vroegere perioden, d.w.z. de bestaande polissen en de houders daarvan, min of meer aan hun lot zouden overlaten. Integendeel, indien men — om een andere en meer positief ingestelde zeggwijze uit dezelfde sfeer te gebruiken — bij het nieuwe getij de bakens zou verzetten, dan zullen ook de reeds ingeschepte „passagiers” de voordelen van de nieuwe uitgezette koers dienen te genieten, of althans de mogelijkheid moeten krijgen om op één van de schepen, die deze nieuwe koers varen, over te stappen! Verzekeringstechnisch zal dit bovendien een oplossing bieden voor het probleem, dat anders voor de maatschappijen wellicht een belangrijk struikelblok zou kunnen zijn, nl. het vraagstuk van het bijeenkrijgen van een voldoende aanvangs„bestand” aan polissen op de nieuwe grondslag om tot een voldoende interne risicospreiding te komen; een punt dat anders slechts langs de waarschijnlijk veel moeilijker begaanbare weg van samenwerking tussen meer maatschappijen, dan wel door middel van de voor deze polissen ook nog niet aanstonds bestaande herverzekeringstechniek, zou kunnen worden opgelost. Hoe ruimer van de „conversie”-mogelijkheid van bestaande polissen — ten belope van hetzij de gehele, hetzij een deel van de bestaande wiskundige reserve, resp. afkoopwaarde — door de verzekeren gebruik zal worden gemaakt, des te gemakkelijker zal deze moeilijkheid van het „van de grond komen” met de nieuwe verzekeringsvorm voor de afzonderlijke maatschappij of maatschappijen haar oplossing kunnen vinden.

De inzender in het nummer van de vorige week blijkt intussen van mening, dat juist deze „conversie”-mogelijkheid, uit het oogpunt van de kapitaalmarktverhoudingen in het algemeen bezien, de bezwaren tegen mijn voorstel zullen vergroten en dit zelfs eerst recht onaanvaardbaar zouden maken; gegeven de reeds hierboven genoemde quantitative verhouding tussen de bestaande verzekerde kapitalen en de totale waarde van het Nederlandse aandelenbezit blijkt hij een soort „aardverschuiving” op de kapitaalmarkt te verwachten, die tot onaanvaardbare koersbewegingen aanleiding zou kunnen geven. Naar mijn mening is deze vrees sterk overdreven, gegeven de bestaande schaarste aan risicodragend kapitaal waarvan hierboven reeds sprake was, en de in verband daarmee ongetwijfeld bestaande

mogelijkheden om een stijgend aanbod door een verhoogde emissie-activiteit te absorberen. Veel meer dan de totale koerswaarde van de bestaande aandelen zou er m.i. aanleiding bestaan het geschatte totaalbedrag van het *nationale vermogen* (volgens de door de inzender geciteerde bron netto rond f 48 mrd in 1947) tegenover het bedrag der verzekerde aanspraken ad f 3 mrd te stellen, en dan ziet het verhoudingscijfer er reeds aanstonds heel wat minder verontrustend uit. Maar hetgeen mij in deze argumentatie het meest heeft getroffen is toch wel het volgende: *indien* de vrees van de inzender voor een omvangrijke verschuiving op korte termijn gegrond zou zijn, dan ware dit toch zeker het beste bewijs, dat er aan de nieuwe verzekeringsvorm bij het publiek inderdaad een *zeer grote* behoefte zou bestaan, en dan zou het toch zeker voor de maatschappijen, als vertrouwenslieden van de verzekerden, onverantwoord zijn om hieraan niet tegemoet te komen; tenzij men zou menen de verzekerden a.h.w. tegen zichzelf te moeten beschermen, waarmee de maatschappijen echter wel een zeer zware verantwoordelijkheid op zich zouden laden! Laat ik hier overigens van mijn kant aanstonds toevoegen, dat ik ten aanzien van deze behoefte althans voor de aanvangsperiode veel minder hooggespannen verwachtingen koester dan de geachte inzender. Veeleer ben ik gevoelig voor het van andere zijde aangevoerde bezwaar, dat de nieuwe verzekeringsvorm, vooral in het begin, voor de massa der candidaat-verzekerden te ingewikkeld en daardoor niet voldoende populair zal zijn; hetgeen dan ook de reden is, waarom ik de conversie van bestaande polissen juist mede te hulp wil roepen, teneinde in een enigszins behoorlijk tempo „op gang” te kunnen komen.

Ondermijning van het vertrouwen in polissen op geldbasis, resp. in de geldeenheden als zodanig?

Veel zal hierbij overigens afhangen van de doeltreffendheid van het acquisitie- en propaganda-apparaat der maatschappijen: een punt, waarop in de bijdrage van 13 dezer terecht ook met een enkel woord wordt gewezen. Het gevaar, dat in sommige gevallen een al te actief acquireur zich wellicht er toe zal laten verleiden om de nieuwe verzekeringsvorm aan te bevelen door de oude — bij voorkeur bij concurrerende maatschappijen! — „zwart te maken”, kan uiteraard niet geheel worden genegeerd, maar het zou mij toch wel zeer verwonderen als dit verschijnsel een verontrustende omvang zou gaan aannemen; dit alleen al, omdat alle maatschappijen toch zeker voor een lange tijd ook een overwegend belang bij de voortzetting van de acquisitie van „gewone” polissen zullen behouden. Hoogstens zou hierin voor de bestaande maatschappijen een argument gelegen kunnen zijn om *zelf* de nieuwe verzekeringsvorm naast de tot dusver bestaande ter hand te nemen, in plaats van af te wachten tot één of meer nieuwelingen hiermede wellicht in concurrentie met hen zullen beginnen. Voor het overige erken ik met de inzender in het vorige nummer, dat de verzekeringmaatschappijen mede groot zijn geworden, doordat zij een belangrijke opvoedende taak tegenover het publiek met beleid en inventiviteit gedurende een reeks van jaren hebben weten te vervullen, hetgeen m.i. niet mogelijk zou zijn geweest, indien zij het apparaat daartoe niet vast in de hand hadden. De kans, dat ditzelfde apparaat hun juist bij deze gelegenheid uit de hand zou lopen, acht ik dan ook wel ver gezocht. En wat de opvoedende taak als zodanig betreft, hiervan zou het propageren van de verruimde mogelijkheden, die de polissen op participatie-basis voor de candidaat-verzekerden bieden, in de toekomst een harmonisch onderdeel kunnen vormen.

Over het verwijt, dat ik eveneens van enkele zijden heb vernomen, nl. dat mijn voorstel er toe zou kunnen leiden niet alleen het vertrouwen in de bestaande *verzekeringspolissen* op guldenbasis, maar ook dat *in de gulden zelf*

te ondermijnen, kan ik, naar mij dunkt, zeer kort zijn. Hoogstens zou men kunnen zeggen, dat het voorstel zijn betekenis slechts ontleent aan een *bestaand* wantrouwen in de geldeheid; maar dit is dan voor de maatschappijen een gegeven factor, die zij zeker niet uit de wereld kunnen helpen door er de ogen voor te sluiten. Het bestaande tekort aan risicodragend kapitaal is eveneens een realiteit, en de diverse alternatieve voorstellen om dit tekort te overbruggen — door „transformatie” in de een of andere vorm — komen er vrijwel steeds op neer om het aandeelhoudersrisico (waarmede men bij deze alternatieve oplossingen de *uiteindelijke* kapitaalverstrekkers *niet* wil belasten) op de gemeenschap af te wentelen, hetgeen op den duur zeker ook niet bevorderlijk is voor het vermijden van inflatie⁹⁾. En tenslotte heb ik in het voorafgaande deel van dit artikel reeds betoogd, dat de — op zichzelf ongetwijfeld reële — bedreiging, die voor de stabiliteit van de geldeheid gelegen zou kunnen zijn in een „vermogens-titelinflatie”, door mijn voorstel juist voor een belangrijk deel kan worden ondervangen, met als gevolg een *verminderd* gevaar voor het op den duur ontstaan van dwangposities, die een monetaire inflatie na zich zouden kunnen slepen.

Vaste of veranderlijke „units”?

Met een enkel woord zou ik ten slotte nog aandacht willen schenken aan een bezwaar, dat geopperd is tegen de in mijn eerste artikel vervatte beperking van de nieuwe verzekeringsvorm tot „units” op zgn. „fixed trust”-basis (aandelenpakketten van *constante* samenstelling), in tegenstelling tot de zgn. „flexible” of „management”-trust, waarbij de samenstelling van het pakket *variabel* is en door de beheerders naar hun inzicht, gebaseerd op de telkens wisselende vooruitzichten en marktsituaties, kan worden gewijzigd. Dit bezwaar bestaat hierin, dat de „fixed trust”, door het als het ware kunstmatig scheppen van een gegarandeerde en daardoor bevoorrechte markt voor de in het onveranderlijke pakket opgenomen fondsensoorten, de essentiële functie van de effectenbeurs, als „barometer” van het wisselende inzicht van de individuele beleggers, zou ondermijnen¹⁰⁾. In beginsel erken ik de juistheid van dit bezwaar — vooral omdat bij de verzekeringen tegen jaarpremie deze preferentiële markt als het ware reeds bij voorbaat zou worden gecreëerd door het vooraf „earmarken” van bepaalde fondsen als beleggingsobject voor eerst *in de toekomst* te vormen besparingen — en ik hel er bij nader inzien dan ook vrij sterk toe over om deze beperking tot de „fixed trust”-vorm uit mijn voorstel te doen vervallen. Intussen doe ik dit toch niet zonder ernstige aarzeling, welke haar grond vindt in de navolgende overweging, die ook aan mijn aanvankelijke tegengestelde conclusie op dit punt ten grondslag lag: t.w. dat bij de bestaande „management trust” de houders van de „units” niet voor een *langere termijn* aan een bepaalde beleggingsmaatschappij gebonden zijn — omdat zij, wanneer zij hun vertrouwen in de politiek van de beheerders verliezen, steeds tot verkoop kunnen overgaan — terwijl daarentegen het verzekeringscontract naar zijn aard wel een binding voor lange termijn inhoudt, waarbij de verzekerde dus gedwongen wordt zijn belangen toe te vertrouwen aan een groep „trustee’s”, waarvan hij niet eens de zekerheid heeft, dat zij gedurende de gehele looptijd van het contract uit dezelfde personen zal blijven bestaan. Het noodzakelijke tegenwicht tegen een aan deze beheerders toe te kennen min of meer discretionaire bevoegdheid ten aanzien van de samenstelling van de beleggingsportefeuille zou wellicht voor een deel gezocht kunnen worden in een zekere mate van medezeggenschap van de verzekerden

ten aanzien van eventuele persoonswisselingen in de leiding, maar zou daarnaast m.i. vooral moeten worden gevonden in een zo gemakkelijk mogelijk maken van *afkoop* der „unit”-polissen, opdat degenen, die hun vertrouwen in het beleid van de beheerders onverhoopt tussentijds zouden verliezen, de gelegenheid krijgen om „uit te stappen”. Daarentegen zou deze ruime *afkoop* mogelijkheid tot *belening* mogen meebrengen — m.a.w. wie eenmaal is uitgestapt moet niet opnieuw kunnen instappen! —, omdat anders het gevaar zou kunnen ontstaan, waarop o.a. door Dr L. J. Smid in zijn „E.-S.B.”-artikel van 28 Februari l.l. terecht is gewezen: nl. dat van een soort „arbitrage” op korte termijn, waarbij de verzekerden voortdurend van de unit-polis in gulden en omgekeerd zouden kunnen „overstappen”. Hoewel men zou kunnen betogen, dat de individuele kapitaalbezitter toch ook deze vrijheid bezit, zal hier m.i. niettemin ergens een grens moeten worden getrokken, die aan het essentiële „long term”-karakter van het levensverzekeringscontract recht doet wedervaren.

Verzekeringstechnische aspecten.

Tot mijn spijt is het mij niet mogelijk om aan de meer technische aspecten van het vraagstuk in het bestek van dit toch reeds uitvoerige artikel de aandacht te geven, die deze op zichzelf ongetwijfeld verdienen. Enkele punten, zoals de vraag van het eventuele „initiële bestand” aan „unit”-polissen, werden in het voorafgaande reeds aangevoerd. Met een enkel woord wil ik hier echter nog mijn waardering uitspreken voor het zojuist reeds geciteerde artikel van Dr L. J. Smid, die op zeer objectieve en onbevooroordeelde wijze een aantal technische vraagpunten aan de orde heeft gesteld, welke bij een voortgezette discussie zeker nog een uitvoeriger n woord mijnerzijds rechtvaardigen en waarop ik dan ook bij een volgende gelegenheid nog hoop terug te komen. Met name heeft het mij verheugd, uit dit artikel te lezen, dat het punt, dat ik aanvankelijk als het grootste struikelblok had beschouwd — nl. het ontbreken van een vast procentueel rendement van de beleggingen — in de praktijk blijkbaar geen onoverkomelijke moeilijkheden behoeft op te leveren; integendeel doet Dr Smid hiervoor zelfs een reeks alternatieve oplossingen aan de hand, waarvan mij voornamelijk die van het periodiek verrekenen van de „onder”- resp. „over”-rente *in de jaarpremiën* (bij lijfrentecontracten in de uitkeringen) de meest aantrekkelijke schijnt. Ook de quaestie van het koersrisico, dat de maatschappijen op korte termijn zouden kunnen lopen bij eventuele vertraging in de premiebetalingen, en meer in het algemeen als gevolg van het noodzakelijke tijdsverloop tussen deze betalingen (in geld) en de daartegenover validerende aankoop van een overeenkomstig bedrag aan „unit”-waarden — een punt waaraan ik gaarne erken bij de oorspronkelijke formulering van mijn voorstel niet aanstonds gedacht te hebben — lijkt mij niet tot onoverkomelijke moeilijkheden te leiden. In het algemeen zou dit punt m.i. zo moeten worden opgelost, dat de maatschappijen op de contractuele vervalddag van de premie zich „indekken” tegen de dan geldende koersen, ongeacht of het bedrag al dan niet reeds in contanten ontvangen is; wanneer de periodieke ontvangsten en uitkeringen — bijv. uit hoofde van lijfrentecontracten — behoorlijk gesynchroniseerd zijn, zal dit punt trouwens reeds vanzelf aan praktische betekenis verliezen, omdat dan de noodzakelijke aan- en verkopen in hoofdzaak „in eigen huis” gecompenseerd kunnen worden.

Ten slotte erken ik gaarne, dat de nieuwe verzekeringsvorm technisch ingewikkelder en daardoor ook noodzakelijkerwijze kostbaarder zal zijn dan de tot dusver bestaande, onder andere omdat het moeilijker zal zijn een mechanische premie- en incasso-administratie te voeren;

⁹⁾ Vgl. mijn naschrift bij het ingezonden stuk van Mr J. Wilkens in „E.-S.B.” van 6 December 1950.

¹⁰⁾ Vgl. het hierboven reeds genoemde artikel van de heer M. F. van Bommel in het Algemeen Handelsblad van 30 November 1950.

deze meerdere kosten zullen uiteraard in de premiebedragen moeten worden verdisconteerd, zodat het systeem wellicht voor de zeer kleine polissen — waarvoor ik het trouwens blijkens mijn vorige artikel niet in de eerste plaats bedoeld heb — te duur zou worden. Toch meen ik ook hier tegen overdrijving te moeten waarschuwen; bepaald onjuist acht ik in dit opzicht bijv. de (ondershands door mij vernomen) opvatting, volgens welke de maatschappijen genoodzaakt zouden zijn om van jaar tot jaar, of c.q. met nog kortere tussenpozen, de waarde van hun verplichtingen — d.w.z. hun wiskundige reserve — aan de hand van de lopende koersen der in de „units” begrepen fondsen in geld te doen omrekenen. Dit laatste is nl. juist niet nodig: het essentiële van de nieuwe verzekeringsvorm is immers, dat daarbij zowel de rechten als de verplichtingen van de maatschappijen *niet* langer in geld, maar *in een andere rekeneenheid* — in casu in een zeker aantal „units” — zouden worden uitgedrukt, en in *deze* eenheid is dan ook de wiskundige reserve *zonder* koersomrekening uit te drukken;

de geldeenheden, waarin de premieën en uitkeringen plaatsvinden, zou daarentegen, in de „unit” uitgedrukt, variabel zijn. Blijkbaar is het voor velen nog altijd moeilijk een voldoende mate van „relativisme” op te brengen om zich van de befaamde geld-illusie te bevrijden. . . .

Bij deze enkele opmerkingen over de technische aspecten van het vraagstuk wil ik het hier laten; niet omdat deze bij een eventuele uitvoering onbelangrijk zouden zijn, maar omdat ik er mij, na de tot dusver gevoerde discussie, van bewust ben, dat het zwaartepunt voorlopig toch wel in hoofdzaak bij de principiële argumenten ligt. Ten aanzien daarvan ben ik de inzender in het vorige nummer dankbaar voor zijn opmerkingen, die mij de gelegenheid hebben gegeven ook van mijn kant iets dieper op deze principiële kanten in te gaan dan in mijn eerste artikel het geval was. Indien een en ander tot een voortgezette gedachtenwisseling in dit tijdschrift of elders zou kunnen leiden, zou dit mij bijzonder verheugen.

's-Gravenhage.

J. G. KOOPMANS.

Ontwikkeling van de Europese handel in 1950¹⁾

De economische ontwikkeling is gedurende 1950 in Europa zeer gunstig geweest. Productie en handel zijn toegenomen in een ongekend en onverwacht tempo; de industriële productie van Europa bereikte een niveau van ca 1/4 boven het vooroorlogse. De internationale handel overschreed voor de eerste maal zijn vooroorlogs volume; de export bereikte zelfs een omvang, die 24 pCt hoger lag dan in 1938. De Europese betalingsbalans vertoonde een markante verbetering en een verdere stap werd gezet naar onafhankelijkheid van de dollarhulp.

In tabel I zijn enkele cijfers gegeven, welke deze vooruitgang illustreren.

TABEL I.

Economische activiteit in Europa in 1950 en voorafgaande jaren.

	Eenheid	1948	1949	1950
Industriële productie	1938 = 100	96	109	124
Volume totale import	1938 = 100	86	95	106
Volume totale export	1938 = 100	82	99	124
waarvan:				
intereuropese handel	1938 = 100	69	84	106
import uit niet-Europese landen	1938 = 100	107	106	103
export naar niet-Europese landen	1938 = 100	105	118	148
Saldo goederen- en dienstenbalans	mrd dollars	— 5,0	— 3,8	— 2,5
waarin met Verenigde Staten ..	mrd dollars	— 3,4	— 3,2	— 1,6

Verschillende redenen zijn aan te geven voor deze vooruitgang. Enkele van de belangrijkste liggen op het gebied van de buitenlandse handel en de internationale vraag. Deze wil ik in het hier volgende artikel nader belichten.

Wijzigingen in de internationale verhoudingen.

De stijging der productie heeft de exportcapaciteit in de verschillende Europese landen vergroot en daardoor een belangrijke bijdrage geleverd tot de ontwikkeling van de internationale handel. Gedeeltelijk is deze stijging der productie zelf het gevolg van de uitbreiding van de internationale handel en gedeeltelijk werd zij veroorzaakt door andere factoren, als verhoogde productiviteit, nieuwe investeringen, e.d. Een tweede reden voor de uitbreiding van het handelsverkeer is gelegen in de economische opleving in de Verenigde Staten, waardoor de vraag naar

Europese producten werd vergroot en dientengevolge een gedeelte van het tekort werd overbrugd.

Een groot gedeelte van de opbloei van het internationale handelsverkeer in 1950 moet echter worden toegeschreven aan een tweetal factoren, welke zuiver op het gebied van de internationale handel liggen. Deze twee factoren, reeds in 1949 aanwezig, doch welke eerst in 1950 ten volle tot werking kwamen, zijn: de devaluatie der verschillende Europese valuta's en de liberalisatie van het intereuropese handelsverkeer.

De devaluatie heeft een zeer sterke invloed gehad op volume en richting van de Europese handel en een bevredigende bijdrage geleverd tot een verbetering van de Europese betalingsbalanspositie. De maatregelen tot liberalisatie hebben eveneens, zij het wellicht op een beperkter gebied, voor bepaalde categorieën producten de handel sterk gestimuleerd.

De uitbreking der vijandelijkheden in Korea heeft de economische activiteit in de wereld geïntensiveerd. In de tweede helft van 1950 is de vraag naar grondstoffen dientengevolge sterk toegenomen. Bewapeningsproductie en het aanleggen van strategische grondstoffenvorraden hebben, tezamen met de toch reeds sterk groeiende industriële productie, de schaarste van bepaalde grondstoffen aanzienlijk vergroot en zijn de oorzaak geweest van ongekende prijsstijgingen in bepaalde sectoren. Deze tendentie, die op zichzelf dus een uitbreiding van de economische activiteit betekent, heeft dus anderzijds een aantal factoren in het leven geroepen, welke remmend kunnen werken op de toekomstige ontwikkeling.

Het is uiteraard moeilijk om de invloed van elke factor, die bijgedragen heeft tot de uitbreiding van de internationale handel, te quantificeren. Aan de hand van verschillende cijfers echter kan men zich een idee vormen van de belangrijkheid van iedere factor. In het volgende zal ik op de gevolgen van de devaluatie en van de liberalisatie van het handelsverkeer nader ingaan.

De gevolgen van de devaluatie.

Wanneer een land of een groep van landen devalueert, dan betekent dit, dat het zijn goederen lager prijst in de wereldmarkt. Het neemt genoegen met een lagere beloning voor zijn productieve inspanning, in de hoop door de afzet van een groter volume goederen een beter nettoresultaat te verkrijgen dan vóór de devaluatie. Wil men nagaan, wat de invloed is geweest van de devaluatie, dan dient men op twee dingen te letten: de invloed van de

¹⁾ Het volgende artikel is grotendeels gebaseerd op cijfers en andere gegevens, welke zijn gepubliceerd in de „Economic Survey of Europe in 1950”, Economic Commission for Europe, United Nations, waarvan de voorlopige uitgave zojuist is gepubliceerd. Het is mogelijk, dat in de definitieve editie, welke binnenkort zal verschijnen, enkele wijzigingen in de cijfers zullen worden aangebracht. Gezien echter het illustratieve karakter van de tabellen, welke in dit artikel zijn gegeven, zijn dergelijke wijzigingen ongetwijfeld van ondergeschikt belang.

devaluatie op het volume en de richting van de internationale handel en de netto-opbrengst in waarde gemeten.

Ofschoon de invloed van de devaluatie moeilijk te scheiden is van de gevolgen van de liberalisatie van het handelsverkeer, met name voor die categorieën goederen, waar de meeste vordering met de liberalisatie is gemaakt: voedingsmiddelen, grondstoffen en textiel, wijzen beschikbare cijfers voor andere categorieën goederen er op, dat zich ten gevolge van de devaluatie een aanmerkelijke verschuiving in de internationale handel heeft voltrokken. Het duidelijkst wordt deze verschuiving waargenomen in de sector der producten van de metaal- en metaalverwerkende industrie. Gedurende de eerste negen maanden van 1950 bereikte de export dezer producten van de meest belangrijke Westeuropese landen gemiddeld een volume van ongeveer 120 pCt van dat van de overeenkomstige periode van het voorafgaande jaar. Het leeuwendeel in deze toeneming heeft West-Duitsland, waar de export naar andere Europese landen 236 pCt en naar buiten-Europese landen 294 pCt van die van het voorafgaande jaar bedroeg. Het is duidelijk, dat deze toeneming voor een groot gedeelte is te verklaren uit de stijging der productie en diensgevolge van de exportcapaciteit der Duitse industrie. Voor de meeste landen, die in gelijke mate devalueerden als Engeland, lag de toeneming der export aanzienlijk boven het gemiddelde van de gehele groep van Westeuropese landen. België, Italië en Zwitserland, welke in mindere mate of in het geheel niet devalueerden, bereikten in 1950 een exportniveau, dat gelijk of zelfs aanzienlijk lager lag dan in 1949.

Een overeenkomstige verschuiving in de internationale handel tussen landen met een verschillend devaluatiepercentage werd eveneens waargenomen voor de meeste andere afgewerkte producten, met uitzondering van de groep textiel.

In tabel II wordt in enkele cijfers aangetoond, welke verschuivingen in de concurrentiepositie der verschillende landen en voor verschillende producten sedert de devaluatie hebben plaats gevonden.

TABEL II.

Aandeel van devaluerende en niet-devaluerende landen in de markt voor afgewerkte producten.

	Landen met devaluatiepercentage groter dan 20		Landen met devaluatiepercentage kleiner dan 20	
	1949	1950	1949	1950
Metalen en metaalproducten	48 pCt	63 pCt	52 pCt	37 pCt
Machines	50 "	58 "	50 "	42 "
Voertuigen	53 "	65 "	47 "	35 "
Chemische producten	46 "	56 "	54 "	44 "
Textiel	53 "	58 "	47 "	42 "
Overige afgewerkte producten	52 "	61 "	48 "	39 "

Voor twee groepen exporterende landen, nl. die, welke devalueerden met minder dan 20 pCt en die, welke devalueerden met meer dan 20 pCt, werd het relatieve aandeel van de totale afzet in de meest belangrijke wereldmarkten bepaald. Uit de cijfers blijkt, dat voor de meeste categorieën het aandeel der landen met een hoog devaluatiepercentage met 10 tot 15 punten oftewel 20-30 pCt is toegenomen, vergeleken met 1949. Men kan uit deze cijfers concluderen, dat de omvang der verschuivingen inderdaad enorm groot is geweest.

De percentages van tabel II betreffen de handel uitgedrukt in vóór-devaluatieprijzen, en geven dus uitsluitend de wijzigingen in het volume van de handel weer. Zijn deze wijzigingen in het volume echter voldoende geweest om de ongunstige ontwikkeling der prijzen ten gevolge van de devaluatie te compenseren? Tabel III geeft een indruk van de prijswijzigingen, die zich na de devaluatie hebben voltrokken.

TABEL III.

Prijsindices invoer en uitvoer.

(Jan.-Sept. 1949 = 100).

	Wijziging wisselkoers t.a.v. dollar	Uitvoerprizen ¹⁾ gemeten in dollars		Invoerprizen gemeten in nationale valuta	
		2e kwartaal 1950	4e kwartaal 1950	2e kwartaal 1950	4e kwartaal 1950
Nederland	144	69	—	113	120
Zweden	144	67	69	111	120
Engeland	144	72	75	115	130
Frankrijk	128	83	83	111	110
West-Duitsland	126	81	83	115	128
België	114	74	80	97	110
Italië	109	80	83	92	98
Zwitserland	100	96	96	85	91

¹⁾ Afgewerkte producten.

De prijsindices (zgn. „unit-values“) voor het 4e kwartaal van 1950 staan voor een groot gedeelte onder invloed van factoren, die niets met de devaluatie te maken hebben. Uit de indexcijfers voor het 2e kwartaal blijkt echter, dat de prijzen voor uitgevoerde afgewerkte producten, gemeten in dollars, voor landen met een hoog devaluatiepercentage met ongeveer 30 pCt, vergeleken bij het voorafgaande jaar, zijn gedaald. De overeenkomstige prijsindex voor de Verenigde Staten voor het 2e kwartaal 1950 bedroeg 94. Hieruit blijkt, dat de relatieve prijsdaling vergeleken met het Amerikaanse prijsniveau van de orde van grootte van 20-25 pCt is, met andere woorden de relatieve stijging van het volume van de handel der devaluerende landen wordt niet ten volle gecompenseerd door een daling der exportprijzen. Uit tabel III blijkt eveneens, dat de invoerprijzen der devaluerende landen, gemeten in dollars, zijn gedaald. De conclusie is derhalve gerechtvaardigd, dat de devaluatie heeft bijgedragen tot een verbetering van de betalingsbalans der devaluerende landen.

De gevolgen van de liberalisatie.

De normale ontwikkeling gedurende de eerste naoorlogsjaren is geweest, dat productie en handel der industrieën, die investeringsgoederen produceren, sterker zijn toegenomen dan van de industrieën, die consumptiegoederen voortbrengen. In 1950 is hierin voor het eerst een verandering gekomen. De stijging der textielindustrie was 13 pCt ten opzichte van het voorgaande jaar, terwijl de metaalverwerkende industrie een niveau van 112 pCt van 1949 bereikte. Een soortgelijke tendentie, echter in aanzienlijk sterker mate, zien we in de ontwikkeling van de handel in afgewerkte producten tussen Westeuropese landen onderling. Tabel IV toont die overduidelijk aan. Deze tendentie is voor ieder der Westeuropese landen afzonderlijk aanwezig, met uitzondering van Duitsland, waar de import van producten der metaal- en metaalverwerkende industrie in 1950 sterker toenam dan in 1949, doch de toeneming van de import van textielproducten slechts ongeveer 1/3 bedroeg van die van het voorafgaande jaar.

TABEL IV.

Handel in afgewerkte producten tussen Westeuropese landen.

(eerste 9 maanden van ieder jaar; corresponderende periode van het voorafgaande jaar = 100).

	1949	1950
Metaal- en metaalverwerkende industrie	116	122
Textiel	118	155
Overige afgewerkte producten	98	142

Het is duidelijk, dat de geschetste ontwikkeling groten-deels is toe te schrijven aan de liberalisatie van het handelsverkeer en een meer liberale politiek t.a.v. het verlenen van invoervergunningen. Uit beschikbare cijfers blijkt bovendien, dat voor vrijwel de gehele stijging der import van katoenen en wollen weefsels der Westeuropese landen, Engeland, Nederland, Frankrijk en Zweden verantwoordelijk zijn. Deze zijn juist de vier enige landen, die tot September 1950

de invoer dezer goederen hebben vrijgemaakt. België en Italië hebben voornamelijk van deze uitbreiding van het handelsverkeer geprofiteerd; de winst, geboekt ten gevolge van de liberalisatie in de textielsector, bleek voldoende om de nadelige gevolgen van de devaluatie voor deze landen voor een groot gedeelte te compenseren.

Het is begrijpelijk, dat de politiek van liberalisatie van het handelsverkeer uitsluitend mogelijk was in combinatie met een internationaal betalingsverkeer, dat minder aan de beperkingen van het bilateraal verkeer onderhevig was. De Europese Betalingsunie, welke in 1950 in het leven is geroepen, was daarom noodzakelijk voor een verdere voortgang der liberalisatiepolitiek.

Slotopmerkingen.

Ik heb in dit artikel slechts enkele belangrijke punten kunnen aanroeren. Vele andere moeten onbesproken blijven; met name ben ik niet verder ingegaan op de gevolgen van het conflict in Korea. Deze gevolgen zijn op dit moment nog slechts in beperkte mate te overzien en zullen zich eerst in 1951 ten volle doen gevoelen. Wel kan reeds nu worden vastgesteld, dat de prijsstijgingen, met name van grondstoffen, enorm groot zijn. In Januari en Februari 1951 was de prijsindex der ingevoerde ruwe grondstoffen reeds 140 (Januari 1950 = 100).

Om tenslotte een totaal beeld te geven van de verschillende wijzigingen in de internationale handel van Europa met de verschillende delen van de wereld, zijn in tabel V voor een aantal landen de in- en uitvoersaldi, gemeten in dollars, weergegeven.

TABEL V.
Invoersaldi (—) en exportoverschotten (+) van Europese landen.

	Met Europa				Met Verenigde Staten			
	1949		1950		1949		1950	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Engeland	+ 73	— 237	+ 35	— 168	— 474	— 465	— 195	— 93
Frankrijk	+ 155	+ 77	+ 141	+ 353	— 301	— 174	— 148	— 64
Italië	+ 40	+ 86	+ 49	+ 100	— 252	— 158	— 146	— 70
West-Duitsland	+ 84	+ 6	+ 71	— 7	— 345	— 332	— 158	— 115
België/Luxemb.	+ 195	+ 112	+ 106	+ 29	— 100	— 119	— 80	— 77
Nederland	— 120	+ 20	— 90	— 58	— 139	— 94	— 103	— 46
Overige landen	— 281	— 64	— 242	— 249	— 442	— 355	— 246	— 125
Totaal Europa	—	—	—	—	— 2053	— 1697	— 1076	— 590

	Met de rest van de wereld				Met de gehele wereld			
	1949		1950		1949		1950	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Engeland	+ 116	+ 179	— 94	+ 98	— 431	— 523	— 324	— 163
Frankrijk	— 12	+ 22	— 32	+ 41	— 158	— 75	— 39	+ 330
Italië	+ 18	+ 11	— 26	— 28	— 194	— 61	— 123	+ 2
West-Duitsland	— 153	— 171	— 160	— 153	— 414	— 497	— 247	— 275
België/Luxemb.	+ 4	+ 1	— 55	— 79	+ 99	— 6	— 29	— 127
Nederland	— 35	— 47	— 109	— 112	— 294	— 121	— 302	— 216
Overige landen	— 152	— 94	— 151	— 122	— 875	— 513	— 639	— 496
Totaal Europa	— 214	— 99	— 627	— 355	— 2267	— 1796	— 1703	— 945

I = eerste halfjaar
II = tweede halfjaar
Cologny (Genève).

M. A. JANSEN.

BOEKBESPREKINGEN

Drs J. Diederich: *Werkende jeugd en zakgeldbesteding*.
H. E. Stenfert Kroese's Uitgevers-Mij N.V., Leiden,
77 blz., f 4,50 geb.

Dit boek bevat de resultaten van een onderzoek naar de wijze, waarop de werkende jeugd haar zakgeld besteedt; het is in opdracht van de Nederlandse Jeugdgemeenschap ingesteld door het Bureau voor Marktanalyse en Sociografisch Onderzoek.

Het is de eerste maal, dat op betrekkelijk grote schaal

een onderzoek in deze richting werd gedaan. De sociale en psychologische rechtvaardiging er van komt reeds tot uiting op de eerste bladzijde van dit rapport, alwaar men de zinsnede aantreft: „Na de oorlog is de wijze, waarop de werkende jeugd met geld omspringt voor vele ouders, jeugdorganisaties en ook voor de Overheid een onderwerp van voortdurende zorg geweest”. De kwantitatief economische rechtvaardiging vinden we in het feit, dat ongeveer 185 miljoen gulden per jaar — 2,9 pCt van het door het Centraal Planbureau voor 1947 berekende bedrag, dat in Nederland voor consumptie wordt uitgegeven — door de werkende jeugd aan zakgeld wordt gespendeerd.

Zoals uit het bovenstaande reeds is gebleken, heeft het boek uitsluitend betrekking op de werkende jeugd. Men is namelijk van het o.i. juiste standpunt uitgegaan, dat de werkende jeugd doordat zij eigen inkomsten heeft, doorgaans een grotere zelfstandigheid bezit bij de besteding van het zakgeld dan de niet-werkende, die uitsluitend zakgeld van de ouders ontvangt. Ook de leeftijdsbegrenzing, 15 tot 21 jaar, waarbij de nadruk werd gelegd op de groep der 16- tot 18-jarigen — deze jongelui toch zijn enerzijds nog sterk aan gezin en ouderlijke macht gebonden, terwijl zij anderzijds als werkkrachten reeds zelfstandig in de maatschappij optreden — lijkt ons zeer reëel.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de vorm van een budgetonderzoek. De deelnemers werd verzocht gedurende vier met zorg gekozen weken een budgetboekje in te vullen. De gegevens van 670 deelnemers werden in het onderzoek verwerkt. Temeer, daar het, zoals gezegd, de eerste maal was, dat een dergelijk onderzoek werd ingesteld en men derhalve niet kon steunen op in het verleden opgedane ervaringen, was het noodzakelijk, dat uitvoerig werd ingegaan op de verschillende factoren — zoals o.a. de maatschappelijke positie der ouders en die der deelnemers zelve, leeftijd en geslacht der deelnemers, en zij weekloon dan wel maandloon genieten, de negering, of de heugte van het zakgeld —, die de zakgeldbesteding kunnen beïnvloeden. Verschillende belangwekkende verschijnselen kwamen hierbij aan het licht.

Uiteraard is dat gedeelte van het boek, dat zich bezig houdt met de zakgeldbesteding zelve, het meest interessant. Diegenen, die gaarne willen weten, hoe het nu eigenlijk is gesteld met het tabaksverbruik en het bioscoopbezoek van de jongelui, krijgen hier ruimschoots hun deel. Wat het tabaksverbruik betreft zijn de perioden van onderzoek, die alle vielen in de tijd, dat de tabak nog was gerantsoeneerd, niet bijzonder gunstig te noemen. Jongelui beneden de leeftijd van 18 jaar kwamen, zo men weet, niet voor tabaksbonnen in aanmerking en de vraag rijst derhalve, of onder meer normale omstandigheden niet aanzienlijk meer aan rokerij en minder aan snoeperij zou zijn besteed. De bioscoop speelt blijkens de daaraan bestede bedragen in het leven van de werkende jeugd een belangrijke rol. Dat de jongemannen aanzienlijk meer aan bioscoopjes besteden dan de jongedochters zal, aangezien de financiering der uitstapjes in gezelschap der andere kunne nog steeds niet algemeen op „fifty-fifty”-basis geschiedt, niemand verwonderen.

Op één, o.i. wel zeer interessant, aspect van de zakgeldbesteding moge hier nog worden gewezen. Op verzoek van de Nederlandse Jeugdgemeenschap is onderscheid gemaakt tussen de georganiseerde en de ongeorganiseerde jeugd. De samensteller merkte dienaangaande op, dat de typerende kenmerken van een ongeorganiseerde jeugd, aangezien vele, niet bij een jeugdorganisatie der N.J.G. aangesloten, jongeren toch in velerlei vorm lid van een vereniging (bijv. een sportvereniging) kunnen zijn, nog maar sporadisch aanwezig zijn. De resultaten van het onderzoek hebben de juistheid van 'schrijvers standpunt, althans wat de zakgeldbesteding betreft, bevestigd: met uitzondering van bioscoopbezoek, bleek slechts betrekke-

lijk weinig verschil in de volgorde der behoeften van de in de N.J.G. georganiseerde en de niet daarin georganiseerde jeugd te bestaan.

In het bovenstaande hebben wij een en ander uit de inhoud van dit interessante rapport weergegeven. Wij menen te mogen zeggen, dat het uitmunt door de eenvoudige, voor een ieder begrijpelijke, wijze, waarop de resultaten van het onderzoek naar voren zijn gebracht. De conclusies zijn over het algemeen op een voorzichtige wijze, zoals het o.i. bij een onderzoek, waarbij niet op ervaringen uit en vergelijkingen met het verleden kan worden gesteund, betaamt, weergegeven. Afgezien van een getallenverwisseling in tabel X, zijn ons geen hinderlijke typografische fouten opgevallen. Jammer is, dat de objectiviteit, die het boek in het algemeen kenmerkt, even wordt verstoord door de naar ons gevoelen een weinig naaikransjesachtig aandoende uitlating: „Nu door vrouwen tegenwoordig vrij veel wordt gerookt en zij in menig geval niet voor de mannen onderdoen, is het belangrijke verschil, dat onder de werkende jeugd ten deze blijkt te bestaan, slechts verheugend te noemen”. Dit doet evenwel niets af aan onze waardering voor dit boek, dat een indruk geeft van de wijze, waarop een — zelfs in, deze tijd nog wel belangrijk — bedrag van ongeveer 185 miljoen gulden door de werkende jeugd wordt besteed.

Rotterdam.

J. H. ZOON.

Ch. A. Cocheret: „Helpende Handen”. Geschiedenis van de Stichting Centrale Voorziening te Rotterdam. W. L. & J. Brusse's Uitgeversmaatschappij N.V., Rotterdam 1951, 784 blz., f 17,50 geb.

Wij herinneren ons nog als de dag van gisteren het lot dat Nederland en in het bijzonder Rotterdam in de Meidagen van 1940 trof. Het had er toen alle schijn van, alsof wij voorgoed in een put van ellende zouden verzinken. Wij konden toen echter niet rekenen met de regenererende krachten, die in een samenleving bestaan en die juist tot uiting komen, wanneer de nood aan de man is. Terwijl de rook nog overal uit de puinhopen opsteeg, traden mensen uit alle lagen van de samenleving naar voren om de schade op te nemen, de getroffen bevolking te helpen en de grondslagen te leggen voor de toekomstige wederopbouw en welvaart van land en stad. Als paddestoelen verzezen de hulpacties uit de grond, werden organisaties en comité's opgericht, die met dikwijls verschillende oogmerken zich het lot van personen en bedrijven aantrokken. Deze spontaneiteit was zeer lofwaardig, doch het naast elkaar werken van een veelheid van organisaties borg het gevaar van een versnippering in zich, om nog maar niet te spreken van de vele mogelijkheden om elkaar in de wielen te rijden.

Van de zijde van de Rotterdamse Kamer van Koophandel en Fabrieken werd dan ook reeds kort na de ramp ingezien, dat een coördinatie van alle werkzaamheden op sociaal en economisch gebied ten behoeve van de door oorlogsgeweld getroffen personen en bedrijven noodzakelijk was. Zo werd reeds in Juni 1940 een overkoepelende organisatie in het leven geroepen, die later de Stichting Centrale Voorziening Rotterdam zou heten. In haar kwamen alle draden van de belangenbehartiging van de door oorlogsgeweld getroffen samen. Met tact wist zij de doelstellingen van een groot aantal spontaan opgerichte organisaties te bundelen. Haar voornaamste taak was de voorziening van Rotterdam met de noodzakelijke goederen, waarbij de bestaande handelskanalen zoveel mogelijk werden ingeschakeld. Later in de oorlog kreeg zij, dank zij haar voorbeeldige werkwijze, de leiding van alle

Nederlandse voorzieningsinstellingen op zich geschoven, zodat zij het ware centrale punt voor alle Nederlandse oorlogsslachtoffers werd. Zelfs tot na de oorlog heeft zij haar werkzaamheden voortgezet, totdat zij eindelijk, toen de voorziening van de Nederlandse bevolking weer een normaal karakter begon te krijgen, in 1946 werd ontbonden.

Ch. A. Cocheret heeft opdracht gekregen de bewogen geschiedenis van deze Rotterdamse en Nederlandse organisatie te boekstaven. Uit een veelheid van gegevens is het hem gelukt een compilatie van de voornaamste „faits et gestes” van de Stichting en van de bij haar aangesloten organisaties samen te stellen in een boek van bijna 800 bladzijden. Het werk heeft hem, in weerwil van de hulp, die hij van veel zijden heeft gekregen, drie jaren gekost. Het zou een brok belangwekkende economische historie zijn geworden, indien het Cocheret ware gelukt de samenhang van de feiten te analyseren en tot zekere conclusies te geraken. Zover is het helaas niet gekomen en dat maakt het boek voor een buitenstaander nu niet bepaald tot gemakkelijk te verteren stof. Niettemin kan men in het boek tal van bijzonderheden aantreffen over personen, organisaties en hun werkwijze, over voorzienings- en oorlogsschadevraagstukken en over de bovengrondse strijd, die tegen de bezetter werd gevoerd. Cocheret heeft zich bij het schrijven van het gedenkboek door bepaalde personen of instellingen laten inspireren, hetgeen zijn stempel op het boek heeft gedrukt. Hoewel de voornaamste personen en organisaties de juiste maat van hun belangrijkheid hebben gekregen, zijn hier en daar enkele figuren enerzijds te veel gechargeerd en anderzijds enigszins veronachtzaamd.

Voor de min of meer ingewijden in de materie, waarover Cocheret schrijft, is dit boek een waardevolle herinnering. Eén algemene conclusie valt uit de lezing er van te trekken en wel deze, dat het particulier initiatief in tijd van nood en van onderdrukking in staat is bergen te verzetten, niet alleen ten bate van zichzelf, doch ook ten bate van de gemeenschap. Dat deze geest juist in het zo zwaar getroffen Rotterdam heeft geheerst, stemt hoopvol voor de toekomst. Het boek kan dan ook als een monument worden beschouwd voor hen, die in een moeilijke tijd de activiteit, de energie en het doorzettingsvermogen hebben opgebracht om te maken wat er onder de benarde toestanden van te maken viel. Het is de schrijver gelukt dit voldoende duidelijk in het boek aan te tonen, waardoor het in zijn opzet volkomen is geslaagd.

Rotterdam.

P. VAN ZUREN.

AANTEKENING

Petroleumnood en deviezenmoeilijkheden in Europa

De situatie in 1948.

In „E.-S.B.” van 17 November 1948 hebben wij kunnen herinneren aan de instelling van een Economische Commissie voor Europa door de Economische en Sociale Raad der Verenigde Naties en aan het feit, dat deze commissie op 14 Augustus 1948 een rapport had uitgebracht aangaande „Potentialities for increased trade and accelerated industrial development in Europe”.

Op 31 Augustus 1948 werd een nieuw rapport gepubliceerd, met als titel: „Development of European resources of industrial materials”. In dit tweede rapport is de petroleumpositie van ons werelddeel vrij uitvoerig behandeld. Er blijkt o.a. uit, dat de Europese productie ongeveer gelijk staat met 2 pCt van de wereldproductie en met

15 pCt van de eigen behoefte; dat het verbruik per hoofd der bevolking in de periode 1938-1946 niet onbelangrijk is toegenomen, doch nog ver achter blijft bij dat in Amerika, en dat Nederland onderaan staat op een lijstje van zes met name genoemde Europese verbruikslanden.

De Europese petroleumpositie zou volgens dit rapport langs de volgende lijnen op een beter plan kunnen worden gebracht:

1. aanmoediging van de opsporing van nieuwe vindplaatsen en het in bedrijf brengen daarvan;
2. uitbreiding der raffinagemogelijkheden om daardoor de invoer van afgewerkte producten omlaag te kunnen brengen;
3. bestudering van de nieuwste resultaten op het gebied van de kunstmatige winning van benzine en vestiging van daartoe ingerichte fabrieken in de nabijheid van kolenlagen (armere soorten) en natuurgasbronnen, waardoor op economische wijze zal kunnen worden geproduceerd.

In „E.-S.B.” van 1 December 1948 bespraken wij een tweetal rapporten van de O.E.E.C., aan de hand waarvan kon worden medegedeeld, dat de productie wel ongeveer op hetzelfde peil zal blijven als in 1938, dat de raffinagecapaciteit meer dan het tweevoudige zal gaan bedragen van die in 1938 (1938: 11,5 mln ton; 1951: 28,2 mln ton) en dat op een vrij snelle toeneming van het verbruik zal moeten worden gerekend als gevolg van de uitbreiding der industriële capaciteit, vervanging van steenkool als brandstof door stookolie en van toenemende mechanisering van de landbouw.

Over 1938 kwam men reeds 19,6 mln ton tekort, doch over 1948 t/m 1951 werd op een gemiddeld tekort van ca 40 mln ton gerekend, dit ongeacht het feit, dat de prijzen sedert 1938 aanmerkelijk omhoog zijn gegaan. Dit deed ons in dit verband schrijven, dat het hierdoor wel recht duidelijk wordt, voor welke geweldige financiële problemen Europa zich ziet geplaatst. En naast petroleum heeft het nog zoveel anders nodig!

Plannen van de O.E.E.C.

In October 1949 werden plannen bekend gemaakt van de commissie voor de olie-industrie van de O.E.E.C. voor uitbreiding van de raffinagecapaciteit, waarmede naar raming een bedrag van \$1 mrd zal zijn gemoed. Volgens het programma zal de raffinagecapaciteit van West-Europa, die vóór de oorlog 12 mln ton per jaar bedroeg, worden gebracht op een peil van 62,4 mln ton per jaar. Men schat, dat de uitvoering van dit plan het de aan het Marshall-plan deelnemende landen mogelijk zal maken jaarlijks \$ 250 mln te besparen op hun olie-invoer. Walter J. Levy, die als hoofd van de petroleumafdeling van de E.C.A. is afgetreden, heeft in een soort van verantwoording van het door hem gevoerde beleid tegenover het Europese publiek, in het bijzonder de petroleumbehoefte behandeld van het deviezenarme Europa.

De door hem geleverde beschouwingen zijn opgenomen in het te Brussel verschijnende „Bulletin Bimestriel” van Januari/Februari 1951. Zij houden zich achtereenvolgens bezig met:

1. de monetaire positie van Europa na de tweede wereldoorlog;
2. de rol van de petroleum in het handelssysteem van Europa na de tweede wereldoorlog;
3. de terugslag van het wapeningsprogramma op de monetaire positie van Europa.

Het artikel is o.i. belangrijk genoeg om er een en ander uit mede te delen.

De situatie na de tweede wereldoorlog.

De schrijver vangt zijn beschouwingen aan met er aan

te herinneren, dat het door de tweede wereldoorlog zo zwaar geteisterde West-Europa bij de bevrijding met grote financiële moeilijkheden te kampen kreeg. De eigen industrie had ontzaglijk geleden, terwijl daarentegen de productiemogelijkheden buiten Europa en met name in Noord-Amerika intact waren gebleven en zelfs een grote uitbreiding hadden ondergaan.

Om de Europese industrie weer op de been te kunnen helpen was men op invoer, ook uit de dollargebieden, aangewezen, waarvoor men de deviezen niet had. Zonder hulp van buiten Europa zou er van economisch herstel geen sprake kunnen zijn en, zoals men weet, is die hulp, in de vorm van het Marshall-plan, niet uitgebleven. Daarmee werden belangrijke resultaten verkregen, evenals door de devaluatie in tal van landen en door de instelling van de Europese Betalingsunie.

Stond Europa in 1947 bij de Verenigde Staten nog voor \$ 5,8 mrd in het krijt, in 1948 daalde dit bedrag tot \$ 3,6 mrd, in 1949 tot \$ 2,9 mrd en in het derde kwartaal van 1950 tot \$ 1 mrd. Andere schulden, die in 1947 nog \$ 1,6 mrd beliepen, zijn in 1949 omgezet in een klein overschot. Europese beleggingen in het buitenland, die aan het einde van de oorlog nog \$ 10 mrd bedroegen, liepen terug tot \$ 7,5 mrd in 1947, doch vertoonden daarna weer een stijgende lijn (30 Juni 1950: \$ 8,9 mrd).

De aanvoer van petroleum.

De aanvoer van petroleum speelt een belangrijke rol in het betalingsverkeer, omdat de betalingen moeten plaatsvinden in dollars of ponden sterling, als gevolg van het feit, dat de olie moet worden betrokken van Amerikaanse of van Engelse maatschappijen. Voor 1951 schat men deze betalingen op \$ 4,5 mrd, waarvan 5/9 deel toevalt aan Amerikaanse en 4/9 deel aan Engelse maatschappijen.

In September 1950 werd de productie in West-Europa geraamd op 2.143.000 ton, welke hoeveelheid 2,8 maal zo groot is als vóór de oorlog, en toch kon daarmee slechts voor 4 pCt in de behoeften worden voorzien. Het overgrote deel der benodigde petroleum moet derhalve worden ingevoerd tegen betaling van dure deviezen, waaraan men zich niet kan onttrekken, omdat dan het herstel der eigen industrie in gevaar zou worden gebracht. Wel mogelijk was ruwe olie uit het Midden-Oosten te betrekken (in de plaats van gezuiverde petroleum uit dollargebieden), hetgeen weer de noodzakelijkheid met zich bracht van sterke uitbreiding der raffinagemogelijkheden. Toch is de ontwikkeling van het handelsverkeer in deze richting gegaan. Leveringen tot een hoeveelheid van 779.000 ton van vóór de oorlog (1938) zijn momenteel tot het 5,5-voudige gestegen. Deze omwenteling in het handelsverkeer kon zich te gemakkelijker voltrekken, omdat de Verenigde Staten — voor de eerste maal in de geschiedenis — zelf petroleum moesten gaan invoeren. De uitvoer van Amerikaanse petroleum naar Europa — met uitzondering van een beperkte hoeveelheid speciale producten — nam daardoor een einde.

De bouw van grote raffinaderijen in Engeland en op het vasteland van Europa heeft de ontwikkeling in deze richting bevorderd. Bestond in 1938 nog maar 37 pCt van de totale invoer van petroleum uit ruwe olie, tegen momenteel 50 pCt, over enkele jaren hoopt men dit percentage tot 80 à 90 te kunnen opvoeren. De raffinagemogelijkheden zullen dan veel gunstiger zijn geworden, nl. resp. 37 mln ton en meer dan 60 mln ton in 1950 en 1953, tegen 19 mln ton in 1938.

Grote deviezenbesparingen zijn van deze politiek, die het herstel sterk in de hand heeft kunnen werken, het gevolg geweest. De schrijver stelt het zelfs zó, dat Europa het petroleumverbruik met meer dan 1/4 zal kunnen doen toenemen, zonder dat de uitgaven in dollars zullen behoeven te stijgen.

De uitbreiding der bewapening.

Het onmiddellijk gevolg van het besluit tot stelselmatige uitbreiding der bewapening, als uitvloeisel van de strijd op Korea, was de verbetering van de monetaire positie van een bepaald aantal landen buiten het dollargebied. De situatie bracht verder mee, dat Amerika zelf veel minder ging uitvoeren. In Augustus en October 1950 en in Januari 1951 maakte het uitvoeroverschot zelfs plaats voor een invoeroverschot.

Nu echter ook West-Europa ernst gaat maken met de uitvoering van een bewapeningsprogramma, is het naar het oordeel van de heer Levy zeer de vraag, of het tij niet zal gaan keren. Europa moet nu dure grondstoffen en materialen gaan invoeren, met alle inflatiegevaaren daaraan verbonden, en het mag verder betwijfeld worden, of het deze grote invoeren zal kunnen opvangen door een verhoogde uitvoer, zelfs indien men de consumptieve uitgaven der bevolking, alsmede de investeringen omlaag zou kunnen brengen. Hulp van buitenaf zal opnieuw nodig zijn, meent de schrijver, als men de reeds bereikte resultaten niet teloor wil zien gaan.

De uitgaven voor petroleum.

Wat nu de uitgaven van Europa voor petroleum betreft, zou het wel eens kunnen zijn, dat, nu de omstandigheden zo geheel anders zijn geworden, de verwachte dollarwinsten zullen uitblijven. Vóór alles heeft men nieuwe raffinaderijen en verdere outillage nodig en de daarvoor benodigde materialen zullen ten gevolge van de gewijzigde situatie zeer moeilijk te verkrijgen zijn, en zo zij te verkrijgen zijn, zullen er toch zeer hoge prijzen moeten worden betaald. Nochtans blijft de petroleum eenvoudig onmisbaar voor de instandhouding en de uitbreiding van het economisch leven van Europa en niet minder voor de opbouw zijner verdediging. De afzet van de petroleum is derhalve verzekerd, hoe lang de alarmtoestand ook moge duren. Besparingen op dollars komen thans op een tweede plan te staan.

De werkzaamheid der O.E.E.C.

Tot zover de heer Levy, die, naar men ziet, in het laatste gedeelte zijner beschouwingen veel moet terugnemen van wat hij eerder had geschreven.

Inmiddels is echter wel komen vast te staan, dat de Marshall-hulp er op gericht zal worden „de vrije volken te helpen hun defensie te versterken om communistische agressie te weerstaan”. Zij zal er op berekend moeten zijn, aldus gezaghebbende kringen uit Washington, „de economische vooruitgang, die in de laatste drie jaar geboekt is, te behouden en daarnaast te helpen de bewapening te bereiken, die nodig is voor een sterke landsverdediging”.

Opnieuw zijn de moeilijkheden, waarmee Europa te kampen heeft, groter geworden en zo behoeft het in het geheel geen verwondering te wekken, dat de O.E.E.C. besloten heeft het complex van problemen, dat zich thans aan de wereld en in het bijzonder aan Europa is gaan voordoen, door zijn experts te laten nagaan.

Deze deskundigen kregen tot taak rapporten op te stellen over gemeenschappelijke maatregelen tot bestrijding van de inflatie en over de wijze, waarop de grondstoffen der deelnemende landen in hun gemeenschappelijk belang kunnen worden verdeeld. Als resultaat van het werk der experts werden vijf aanbevelingen opgesteld. Voor ons doel maken wij alleen melding van de laatste twee, resp. luidende:

a. de deelnemende landen dienen bij hun vraag naar schaarse grondstoffen rekening te houden met de behoeften der andere landen en met hun gemeenschappelijke belangen en doeleinden;

b. de O.E.E.C. dient onmiddellijk een onderzoek in te stellen naar tekorten aan grondstoffen, en daarbij in het bijzonder te overwegen welke maatregelen kunnen worden genomen om de prijzen te beteugelen.

Op 10 Mei 1951 wist ten slotte „Economische Voorlichting” te melden, dat de O.E.E.C. een rapport heeft aangeboden aan de Raad van Europa over de economische problemen, die door de O.E.E.C. worden of reeds zijn bestudeerd.

Wij hebben van een en ander volledigheidshalve melding gemaakt. Het petroleumprobleem alleen reeds plaatst Europa voor zeer grote moeilijkheden. Op die kant der zaak hebben wij enig licht willen laten vallen.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

GELD- EN KAPITAALMARKT**De geldmarkt.**

De ruimere geldmarktpositie duurde ook gedurende de verslagweek voort. In practisch alle termijnen overwoog de vraag Augustuspapier deed $1\frac{5}{16}$ — $\frac{3}{8}$ pCt, September en October $1\frac{3}{8}$ — $\frac{7}{16}$ pCt, terwijl papier vervallend van November t/m Mei volgend jaar tegen $1\frac{7}{16}$ pCt werd gezocht. De callgeldnotering bleef 1 pCt dank zij het feit, dat het Rijk bereid bleef callgeld op te nemen.

Het is thans wel voor een ieder duidelijk geworden, dat het interestniveau op de geldmarkt generlei invloed heeft ondergaan van de discontoverhogingen van September 1950 en April 1951. Dit is geheel in overeenstemming met de in deze kolommen steeds gehuldigde opvatting, dat op de geldmarkt één grote credietnemer — de Staat — zo zeer in betekenis overheerst, dat hij het renteniveau op practisch monopolistische wijze naar eigen believen kan bepalen. Pas wanneer het Ministerie van Financiën het nuttig en nodig oordeelt, het disconto op nieuwe jaarspromessen — sinds jaren $1\frac{1}{2}$ pCt — te wijzigen, zal er van een werkelijke rentestijging op de geldmarkt sprake kunnen zijn. Zolang dit niet gebeurt, zijn slechts tijdelijke afwijkingen mogelijk en keren de marktdisconto's na enige tijd onherroepelijk tot een niveau van even beneden $1\frac{1}{2}$ pCt terug.

Met de credietcontrôle, laat staan met het wetsontwerp Toezicht Credietwezen, heeft deze situatie noch nu, noch voor de toekomst, iets te maken. De thans werkende kwantitatieve credietcontrôle laat practisch alle credietverlening door banken aan het bedrijfsleven vrij, doch maakt haar wel duurder. Van een verplichting tot aanhouden van schatkistpapier is geen sprake, en de hoeveelheid uitstaand schatkistpapier is de laatste maanden dan ook sterk verminderd. Dat desondanks de geldmarkt-tarieven gemiddeld dezelfde zijn als vorige jaren bewijst wel, dat de Minister geen nieuw te stellen eisen inzake stabilisatie van de schatkistpapierportefeuilles der banken nodig heeft om de rentestand op de geldmarkt laag te houden.

De kapitaalmarkt.

Hoewel uit de obligatiekoersen weinig daarvan blijkt, zijn er de laatste tijd op de markt voor niet-risicodragend kapitaal enige symptomen van verandering te bespeuren.

In de eerste plaats bestaan er aanwijzingen, dat de beleggingspositie der institutionele beleggers krappert wordt. De regelmatige toestroming van gelden blijft natuurlijk groot, doch omvangrijke liquide reserves schijnen over het algemeen thans niet meer aanwezig te zijn. De tijd, dat institutionele beleggers een overvloed van middelen bezaten en gaarne bereid waren geld op onderhandse lening aan het bedrijfsleven à 4 pCt en op hypotheek à $3\frac{1}{2}$ pCt te verstrekken is derhalve nu voorbij. Het kost thans

moeite voor deze doeleinden geldgevers op $\frac{1}{2}$ pCt hoger liggende rentevergoedingen te vinden. Gedurende de verslagweek werd trouwens de eerste 4 pCt pandbrief geëmitteerd, waaruit volgt, dat uitbreiding van de credietverlening door hypotheekbanken over het algemeen slechts tegen een hoger rente van 4 pCt zal kunnen plaatsvinden.

Een tweede opmerkelijke ontwikkeling is, dat, naar de Maasbode meldt, onderhandelingen gaande zijn tussen de levensverzekeringmaatschappijen en het Ministerie van Financiën, waarbij zou zijn voorgesteld, dat deze een hoog percentage — 60 of 80 pCt — van alle voor belegging beschikbaar komende middelen gedurende de komende twee jaar aan de Overheid zouden uitlenen à 4 pCt per jaar.

Een derde belangrijk feit is, dat de Minister van Financiën heeft medegedeeld, dat het niet uitgesloten is, dat t.z.t. tot uitschrijving van gedwongen staatsleningen zou worden overgegaan. Zij, die het nut van consolidatielingen hebben verkondigd, niet ten bate van eigen gewin, doch in het belang van 's lands monetaire positie, zullen zich hierin niet anders dan kunnen verheugen.

Wanneer men het bovenstaande overziet, in combinatie met andere maatregelen als de credietcontrole en de voorgestelde belastingverhogingen, ontstaat een totaalbeeld van een restrictieve monetaire politiek, die geen heilige huisjes ontziet, en leidt tot een krappe geldvoorziening, volkomen passend in de huidige moeilijke economische situatie van ons land.

	8 Juni 1951	15 Juni 1951
Aand. indexcijfers		
Algemeen	151,7	151,5
Industrie	217,1	217,2
Scheepvaart	166,2	171,6
Banken	122,7	120,3
Indon. fondsen	51,8	50,8
Aandelen.		
A.K.U.	176 $\frac{1}{2}$	173 $\frac{1}{4}$
Philips	240 $\frac{3}{4}$	241 $\frac{1}{2}$
Unilever	242 $\frac{1}{2}$	245
H.A.L.	172 $\frac{3}{4}$	178 $\frac{3}{4}$
Amsterdam Rubber	118 $\frac{1}{4}$	119
H.V.A.	127 $\frac{1}{2}$	125 $\frac{3}{4}$
Kon. Petroleum	301 $\frac{3}{4}$	300 $\frac{1}{4}$
Staatsobligaties.		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	74 $\frac{9}{16}$	74 $\frac{3}{4}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	90 $\frac{3}{16}$	90 $\frac{3}{8}$
3 pCt Invest. certif.	90 $\frac{5}{8}$	90 $\frac{7}{16}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt 1951	97 $\frac{1}{16}$	96 $\frac{7}{8}$
3 pCt Dollarlening	99 $\frac{3}{4}$	99 $\frac{15}{16}$

J.C.B.

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN MEI 1951

Geldmarkt.

De dalende tendentie van het prijspeil op de wereldgrondstoffenmarkt en de repercussie daarvan op het Belgische prijspeil bracht in de loop van Mei een wijziging teweeg in de vraag- en aanbodverhouding op de geld- en kapitaalmarkt. De kooplust van het grote publiek verminderde, de omzetcijfers in de kleinhandel daalden, de bestellingen in de groothandel en de industrieën voor kleding en onderhoudsartikelen kwamen trager binnen en enkele grootwarenhuizen, groothandelaars en zelfs industrieën trachtten hun voorraden te verminderen. Een en

ander had tot gevolg, dat de spaarneiging van het publiek enigszins toenam en dat de sterke kredietvraag voor vergroting van voorraden eveneens verminderde. Het gunstig verloop van de uitvoer deed eveneens de liquiditeit van het op export gerichte bedrijfsleven toenemen.

In de banken gerichte men die gewijzigde toestand eigenlijk nog niet zo erg. Op 15 Mei was het de trimestriële verslag voor de stortingen van de patroons aan de Rijksdienst van de Maatschappelijke Zekerheid en zoals naar gewoonte gebeuren deze betalingen grotendeels door overschrijving van de bankrekening of van tegoeden bij het Postchequeambt. Vandaar, dat het herdisconto van de banken bij de Nationale Bank op een hoog peil bleef gehandhaafd. Anderdeels deed er zich bij de banken een verschuiving voor van de vraag voor discontokredieten naar kaskredieten, nl. vanwege handelaars en industrieën, die hun voorraden nog niet wensden te verlagen en de aanlegging van voorraden voorheen financierden met discontokredieten. Additionele kaskredieten kunnen nochtans moeilijk door de banken worden verleend, aangezien de leningsmogelijkheid in het kader van beschikkingen van de bankcommissie inzake de dekkingscoëfficiënt praktisch is uitgeput en de deposito's nog maar weinig toenamen.

Bij de banken blijft dus de spanning onverminderd bestaan. Het is niet mogelijk de nieuwe toestand op de geldmarkt reeds met cijfers te illustreren, daar de statistische gegevens daaromtrent met grote vertraging worden gepubliceerd. Ten gerieve van de lezer volgt hieronder de toestand van de banken op 30 Juni 1950, op 31 Maart 1951, het hoogtepunt van de spanning op de geldmarkt¹⁾, en op 30 April 1951.

Toestand van de Belgische banken.

(voornaamste balansposten in mln fr.)

	30 Juni 1950	31 Maart 1951	30 April 1951
Activa.			
Kas, Nationale Bank, Postcheque	2.498	2.907	2.159
Daggeld, bankiers, moedermaatschappij ..	5.672	6.340	6.676
Kredieten aan de private economie:			
Handelsswissels	8.282 ¹⁾	7.584 ¹⁾	8.022 ¹⁾
Prolongaties en voorschotten op effecten ..	744	735	745
Diverse debiteuren	12.891	13.905	14.209
Accepten	4.665	7.368	7.156
Kredieten aan de Overheid:			
Speciaal schatkistpapier	29.120	29.801	30.069
Andere overheidsfondsen	6.424	6.471	6.469
Vastgelegde middelen	1.178	1.211	1.216
Passiva.			
Deposito's en crediteuren	54.251	54.979	54.657
Dadelijk of op max. 30 d. opvraagbaar ..	48.183	49.510	49.404
Termijndeposito's	6.068	5.469	5.253
Eigen middelen	4.992	5.100	5.202

¹⁾ De portefeuille van de Nationale Bank en van de parastatale instellingen aan door de banken herdisconteerde wissels bedroeg op de vermelde data resp. fr. 3.696, 8.781 en 7.512 mln.

Kapitaalmarkt.

De bedrijvigheid op de emissiemarkt voor nieuwe aandelen was gering. Op 9 Juni werden de inschrijvingen opengesteld voor de uitgifte van fr. 1.000 mln 4,5 pCt kasbons van de Nationale Maatschappij voor Waterdistributie. Het papier wordt uitgegeven tegen 96 pCt en is na 10 jaar terugbetaalbaar tegen 105 pCt. Het reëel rendement bedraagt zodoende 5,41 pCt, hetgeen nagenoeg overeenkomt met de marktvoorwaarden (cfr. onderstaande tabel: gemiddeld rendement van met staatsgarantie uitgegeven kasbons van parastatale instellingen). De lening wordt aantrekkelijk gemaakt door de jaarlijkse uitloting van een bedrag schommelend tussen 30 en 41 mln fr.; de uitgelote kasbons worden met een speciale premie terugbetaald.

De markt voor uitstaande leningen vertoonde verder een licht dalende tendentie.

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 25 April 1951, blz. 325.

Rentestand op de obligatiemarkt¹⁾.

(in pCt. per einde maand).

Looptijd		Juni 1950	Dec. 1950	Maart 1951	Mei 1951
Staatsobligaties	Langlopende	4,38	4,53	4,65	4,66
Schatkistcertificaten	8 à 9 j.	4,43	4,92	5,15	5,23
Kasbons steden	5 à 6 j.	4,69	4,66	5,32	5,35
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 j	—	—	5,38	5,41
Private obligaties	0 à 12 j.	5,43	5,69	5,90	6,06

¹⁾ Reële rendementen — rekening gehouden met agio of disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Op de hypotheekmarkt bleef de vraag zeer levendig. De door de parastatale kredietinstellingen ingestelde beperking op de verlening van hypothecair krediet (o.a. door de Algemene Spaar- en Lijfrentekas) leidden tot een nieuwe verhoging van de hypotheekrente. Verschillende institutionele beleggers de voorkeur aan hypothecaire leningen boven de aankoop van overheidsobligaties.

Op de aandelenmarkt bleef de bedrijvigheid op een hoog peil tot rond het midden van de maand. Daarna daalden de omzetten in aanzienlijke mate. Gedurende de eerste tien dagen van Mei bereikte de gemiddelde omzet het uitzonderlijk hoge peil van ongeveer fr. 100 mln per dag; begin Juni was dit cijfer gevallen op fr. 45 à 50 mln. De index van het gemiddeld koerspeil viel van 214,9 op 11 Mei tot 206,4 op 30 Mei, hetzij een daling van ruim 3 pCt. Vooral de koloniale fondsen (als gevolg van de prijsdaling op de wereldgrondstoffenmarkt) en ook de fondsen van binnenlandse industriële ondernemingen, behorend tot bedrijfstakken, waarin enige vermindering van activiteit in het vooruitzicht wordt gesteld (o.a. de textielnijverheid) daalden in koers. Tevens kan worden opgemaakt, dat de restrictieve kredietpolitiek van de Overheid blijkbaar remmend werkt op de bedrijvigheid van de aandelenmarkt en vooral van de termijnmarkt.

Koerspeil op de aandelenbeurs te Brussel.
(1936-'38 = 100)

	Einde 1950	Einde Maart 1951	Einde April 1951	Einde Mei 1951
Industriële aandelen	172	194	190	188
Openbare nutsbedrijven	146	168	170	169
Koloniale aandelen	325	350	386	354
Gemiddelde van alle genoemde aandelen	188	209	212	206

Brussel. V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening courant
15 Mei '51	1.193.897	740.169	2.439	226.988	156.757
21 Mei '51	1.193.626	729.162	2.000	227.299	154.183
28 Mei '51	1.193.651	755.781	2.100	230.328	159.808
4 Juni '51	1.193.719	780.755	1.361	210.977	184.846
11 Juni '51	1.193.923	808.067	1.653	209.437	174.577
18 Juni '51	1.193.661	738.680	2.215	215.888	171.355

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi van niet-ingezetenen
15 Mei '51	2.705.918	2.050.451	—	1.469.589	304.360	110.068
21 Mei '51	2.673.799	2.076.877	—	1.469.589	334.470	109.811
28 Mei '51	2.709.270	2.125.958	—	1.469.588	368.507	109.847
4 Juni '51	2.749.749	2.189.373	3.928	1.469.588	401.628	109.801
11 Juni '51	2.697.656	2.243.253	4.669	1.507.907	413.403	111.145
18 Juni '51	2.675.485	2.127.274	—	1.548.690	275.684	113.291

DE JAVASCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	—	85.402	255.201
16 Mei '51	1.059.204	288.065	542.245	348.235	2.000.816
23 Mei '51	1.059.204	290.946	534.244	387.079	1.901.063
30 Mei '51	1.059.204	315.033	540.399	425.620	1.833.346
6 Juni '51	1.059.204	289.559	549.898	426.242	1.833.241

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi		
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.718
16 Mei '51	2.802.275	268.697	—	—	923.382
23 Mei '51	2.787.609	251.789	—	—	895.911
30 Mei '51	2.770.314	234.173	—	—	978.080
6 Juni '51	2.773.363	222.930	—	—	946.867

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979

Muntbiljettencirculatie per 16 Mei 1951 f 360.568.152

Muntbiljettencirculatie per 23 Mei 1951 f 360.643.822

Muntbiljettencirculatie per 30 Mei 1951 f 359.632.803,50

Muntbiljettencirculatie per 6 Juni 1951 f 358.503.408,50

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-SMAATSCHAPPIJ¹⁾.

(in miljoenen guldens)	Nederl. banken		Nederl. banken en Handel-Mij.	
	28 Febr. 1951	31 Maart 1951	28 Febr. 1951	31 Maart 1951
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen ..	90	94	118	109
Nederlands schatkistpapier	1.718	1.673	2.321	2.266
	1.808	1.767	2.439	2.375
Ander overheidspapier	44	40	61	58
Wissels	14	14	28	25
Bankiers in binnen- en buitenland	109	126	147	180
Projong. en voorsch. tegen effecten	49	48	63	63
	216	228	299	326
Debiteuren	703	730	864	895
Effecten en syndicaten	26	35	32	40
Deelnemingen (incl. voorschotten) ..	18	19	28	28
	747	784	924	963
Gebouwen	4	4	10	10
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2.776	2.783	3.673	3.676
Passiva:				
Crediteuren	2.176	2.174	2.814	2.793
Wissels	12	14	12	14
Deposito's op termijn	293	304	458	482
Kassiers en genomen daggeldleningen	3	—	3	—
Diverse rekeningen	55	53	75	74
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2.540	2.546	3.363	3.364
Aandelenkapitaal	160	160	211	211
Reserve	76	77	99	100
	2.776	2.783	3.673	3.676

¹⁾ In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

Abonneert U op de E.-S.B.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Einheid	Maand- gem. 1949	Maand- gem. 1950	Sept. 1950	Oct. 1950	Nov. 1950	Dec. 1950	Jan. 1951
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart	1)	152	166	188	202	187	139	131
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	1.390	1.525	1.727	1.850	1.712	1.272	1.200
waarvan brandstoffen	"	337	263	273	277	231	183	
Wilde binnenvaart, prestatie	mln t.km	195	205	236	244	217	158	162
Indexcijfer eigen vervoer te water	1)	136	150	180	189	176	109	
Eigen vervoer te water	1.000 t.	954	1.050	1.261	1.325	1.219	765	
Idem, prestatie	mln t.km	66	74	88	89	82	51	
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)	1)	62	70	79	77	73	63	62
Binnengekomen schepen (best. Ned.)	Aantal	3.478	4.423	5.125	4.715	4.367	3.507	2.984
Laadvermogen	1.000 t.	1.821	2.339	2.729	2.481	2.399	2.041	1.854
Lading	"	959	1.397	1.637	1.406	1.422	1.242	983
waarvan onder Nederlandse vlag	"	743	910	1.039	901	899	812	569
" " Belgische vlag	"	135	180	223	199	220	164	139
Vertrokken schepen (herk. Ned.)	Aantal	3.475	4.329	4.985	4.698	4.354	3.031	3.426
Laadvermogen	1.000 t.	1.827	2.306	2.727	2.574	2.391	1.871	2.065
Lading	"	736	1.147	1.513	1.514	1.292	1.213	1.267
waarvan onder Nederlandse vlag	"	516	691	898	874	813	735	764
" " Belgische vlag	"	124	178	242	254	155	136	101
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	1.802	1.639	1.787	1.894	1.781	1.518	1.488
Laadvermogen	1.000 t.	1.284	1.110	1.208	1.294	1.249	1.153	1.113
Lading	"	635	675	781	801	784	778	709
waarvan onder Nederlandse vlag	"	187	165	197	196	175	184	189
" " Belgische vlag	"	334	306	355	368	355	321	266
Indexcijfer zeevaart (inhoud)	1)	68	85	99	96	92	90	87
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.372	1.564	1.638	1.694	1.555	1.555	1.413
Bruto-inhoud	1.000 R.T.	3.005	3.750	4.207	4.220	4.104	3.937	3.804
Idem, alleen geladen schepen	"	2.616	3.306	3.696	3.804	3.664	3.525	3.428
waarvan in lijnvaart	"	1.637	2.020	2.204	2.222	2.300	2.009	2.096
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.353	1.549	1.736	1.653	1.543	1.466	1.523
Bruto-inhoud	1.000 R.T.	3.009	3.768	4.578	4.222	4.036	4.023	3.855
Idem, alleen geladen schepen	"	2.176	2.726	3.442	2.927	2.973	2.714	2.721
waarvan in lijnvaart	"	1.580	1.902	2.356	2.072	2.130	1.966	1.940
Goederenvervoer ter zee:								
Gelost	1.000 t.	1.109	1.275	1.398	1.400	1.280	1.205	1.698
bij invoer	"	447	714	1.453	1.105	1.247	1.182	556
bij doorvoer	"	361	541	628	635	631	566	636
bij uitvoer	"	501	714	1.121	987	925	1.000	261
Geladen 2)	"							
bij doorvoer	"							
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen	1)	136	145	154	167	165	144	154
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.655	1.766	1.877	2.030	1.999	1.753	1.868
waarvan grensoverschrijdend	"	390	480	514	556	562	483	451
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	540	511	513	504	468	501	484
Tonkilometers Ned. Spoorwegen	"	232	251	261	281	282	252	284
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	37,0	33,8	32,6	33,6	33,7	35,6	33,9
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	18,5	18,2	16,3	17,3	19,4	20,9	
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	14,2	14,8	14,4	14,7	15,3	17,9	17,2
Indexcijfers verkeer op de rijkswegen	1)	176	186	200	193	189	171	182
Slachtoffers verkeersongevallen								
Overleden	Aantal	76	81	84	101	95	53	63
Ernstig gewond	"	787	898	1.021	965	891	700	688
Licht gewond	"	625	705	816	779	590	424	496
Idem, indexcijfers								
Dodenden	1)	117	125	129	155	146	82	97
Gewonden	1)	110	125	143	136	115	87	92
Luchtvaart (K.L.M.) 3)								
Tonkm (vracht, post en extra bagage)	1.000	1.936	2.632	2.913	3.056	3.038	3.362	2.701
Passagierskm	1 miljoen	47,1	66,0	79,9	71,8	64,4	70,0	60,2

1) Maandgemiddelde 1938 = 100. 2) Excl. bunkermateriaal e.d. 3) Excl. West-Indië bedrijf.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND 1) 2).

(1949 = 100)

	15 Apr. 1950	15 Juni 1950	15 Juli 1950	15 Aug. 1950	15 Sept. 1950	15 Oct. 1950	15 Nov. 1950	15 Dec. 1950	15 Jan. 1951	15 Febr. 1951	15 Mrt 1951	16 Apr. 1951	15 Mei 1951 3)
Totaal	108	108	108	109	111	113	113	113	113	115	117	122	122
Voedingsmiddelen	111	112	110	110	110	113	113	112	113	112	113	122	124
Kleding	109	109	111	112	118	121	122	124	128	137	143	146	142
Schoeisel	108	108	108	109	116	117	119	120	127	137	141	147	143
Reiniging	101	99	99	99	101	102	102	102	102	106	107	115	116
Woninginr. en huuraad	107	107	108	109	114	117	118	118	122	127	133	138	136
Over. groepen, incl. huur	104	105	106	106	110	110	110	110	107	108	109	113	112
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	115	115	115	115	115

1) Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieden, lagere kantoorbedienenden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60 per week; met een gemiddelde gezinsgrootte van 4 en voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land.

2) Prijzen waargenomen in de gemeenten Groningen, Enschede, Arnhem, Utrecht, Zaandam, Tilburg, Dongen, Eindhoven en Heerlen.

3) Voorlopige gegevens.

Voor Nederlandse deelnemers organiseert het
CIHAN de inzending naar de internationale

JAARBEURS STOCKHOLM

(S:t Eriks Mässan: 25 Aug. - 9 Sept. '51)

- Voor deelnemers speciaal jaarbeurscontingent.
- CIHAN regelt huur, ontwerp, opbouw en inrichting van de stands, in-, uit- en doorvoerformaliteiten, transport van alle expositiegoederen.
- Kosten betaalbaar in Nederlandse guldens.
- Aanmelding deelnemers zo spoedig mogelijk in verband met beperkte ruimte.
- Samenwerking met het Nederland-Noord-Europa Instituut.

Alle inlichtingen telefoon 77.19.58 (K 1700)

Afdeling Buitenlandse Jaarbeurzen. Kantoor 9-17 uur.

CENTRAAL INSTITUUT TER BEVORDERING V.D. BUITENLANDSE
HANDEL (CIHAN) - DEN HAAG - BEZUIDENHOUTSEWEG 64

ZEILCURSUS
 met voll. pension f 68.— (v.
 en n. seiz. f 61,20) p. w. Vr.
 prosp. aan Bonds (A.N.W.B.)
 Zeilschool „Loosdrecht“ te
 Nw. Loosdrecht, Tel. K 2958-
 288.

Koninklijke
 Nederlandsche
 Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
 Schiedam

- Diversen -

TE KOOP '46 4-deurs Buick
 Super, blauw, in prima staat,
 van eerste eigenaar, 68.000
 km, radio, heater en alle ac-
 cessoires. Pauwln. 11, Eind-
 hoven, Tel. 3033.

MINOR

TE KOOP

wegens vertrek naar Indo-
 nesie 37000 km. gelopen.
 Vaste prijs f 3100.—. Prima
 staat van onderhoud.
 Br. No. ESB 3870, aan adv.
 bur. Rijnland te Leiden.

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

AMSTERDAM-C. • HEERENGRACHT 450

Alle Bankzaken

KAPITAAL EN RESERVES F. 24.500.000

Vacatures

De **KLM** vraagt ter plaatsing in de staf
 van de financiële en administratieve Directie

enige medewerkers.

Vereist is een behoorlijke theoretische scholing op be-
 drijfseconomisch gebied. Praktische ervaring gewenst.
 Leeftijd tot 30 jaar.

Sollicitaties, met pasfoto, te richten aan Personeelszaken KLM, Postbus
 121, Den Haag.

Groothandel

IN HET NUMMER VAN DEZE WEEK:

Is de koperbeschikking rechtsgeldig?
 Nogmaals fiscale winstbepaling.
 Weg naar Benelux.
 Internationale Kolenhandel
 K.v.K.'s in cijfers.
 Attentie: Peru.
 Nieuwe Artikelen.
 Wereldmarktperspectieven.
 Handelscontacten.

Met Exportbijlage „Netherlands Trade
 Bulletin“

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in
 „Economisch-Statistische Berichten“ de aangewezen
 weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons
 bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het
 nummer van dezelfde week worden opgenomen.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
 Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam
 Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
 Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

□

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26.— per jaar.
 voor België/Luxemburg f 28.— per jaar, te voldoen door storting van
 de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te
 Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26.—, overige
 landen f 28.— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
 beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

□

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk,
 Rotterdam (W.).

□

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma
 H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300,
 toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op
 aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“ f 0,60
 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
 voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs.